

Συγγραφική Ομάδα ΕΚΠΑ

Ελληνική Γλώσσα

Οι αξίες μας: Δράση

4η Τάξη Δημοτικού

Βιβλίο Μαθήματος

3ο τεύχος

Ελληνική Γλώσσα

Οι αξίες μας: Δράση

4η Δημοτικού

Βιβλίο Μαθήματος

3ο τεύχος

Επιστημονική Επιτροπή Αξιολόγησης

Συντονίστρια / Αξιολογήτρια

Μαρία Σουβλίδη
Εν ενεργεία εκπαιδευτικός

Αξιολογήτρια

Κωνσταντίνα Κασούμη
Εν ενεργεία εκπαιδευτικός

Αξιολογήτρια

Αικατερίνη Δογραμματζή
Εν ενεργεία εκπαιδευτικός

Τεχνικός Εμπειρογνώμονας

Ιωάννα Ζησιμοπούλου
Πτυχιούχος Πληροφορικής

Επικουρικός Εμπειρογνώμονας

Γαβριήλ Μποζιονέλος
Πτυχιούχος Γραφιστικής

Υπεύθυνος/η Διδακτικού Πακέτου για το Ινστιτούτο
Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Θεοδώρα Τζιαμπάζη
Σύμβουλος Β' ΙΕΠ

Πράξη με τίτλο: «Συγγραφή, Αξιολόγηση και Ένταξη διδακτικών βιβλίων στο Μητρώο Διδακτικών Βιβλίων και στην Ψηφιακή Βιβλιοθήκη Διδακτικών Βιβλίων» με κωδικό ΟΠΣ 6010165 στο Πρόγραμμα «Ανθρώπινο Δυναμικό και Κοινωνική Συνοχή» 2021-2027

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Σπυρίδων Δουκάκης

Πρόεδρος του Δ.Σ. του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Υπεύθυνος Πράξης

Διονύσιος Μουρελάτος

Σύμβουλος Α΄ του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Αναπληρωτής Υπεύθυνος Πράξης

Στυλιανός Μαυρατζάς

Σύμβουλος Α΄ του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

«Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης»
και το Πρόγραμμα «Ανθρώπινο Δυναμικό και Κοινωνική Συνοχή»

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Συγγραφική Ομάδα ΕΚΠΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών

Σειρά: ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ

Ελληνική Γλώσσα

Οι αξίες μας: Δράση

4η Δημοτικού

Βιβλίο Μαθήματος
3ο τεύχος

Εταιρεία Αξιοποίησης και Διαχείρισης της Περιουσίας του Πανεπιστημίου Αθηνών
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΚΠΑ

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»

Συντελεστές

Επιστημονική υπεύθυνη: Ευγενία Μαχουλά Καθηγήτρια Γλωσσολογίας και εκπαιδευτικών εφαρμογών ΕΚΠΑ

Υπεύθυνος έργου: Νικόλαος Θωμαΐδης Καθηγητής Αναλυτικής Χημείας ΕΚΠΑ, Πρόεδρος ΕΑΔΠΠΑ - Εκδόσεις ΕΚΠΑ

Συντονισμός και επιστημονική επιμέλεια συγγραφικού έργου Δημοτικού:

Ευγενία Μαχουλά & Γεωργία Στύλου Δρ. Εφαρμοσμένης γλωσσολογίας ΠΕ70

Συντονισμός 4ης τάξης: Ασημίνα Γεραμάνη ΜΑ ΠΕ70

Συγγραφική ομάδα 4ης τάξης: Ασημίνα Γεραμάνη, Ευγενία Μαχουλά, Γεωργία Στύλου, Αθηνά Μακροπόδη ΠΕ70, Βασιλική Παπαδοπούλου Δρ. ΠΕ70, Γιάννης Ρενέσης ΜΑ ΠΕ70, Σταυρούλα Χρυσafiδη ΜΑ ΠΕ70

Επιμέλεια διδασκαλίας λεξιλογίου: Αγγελική Ευθυμίου Καθηγήτρια Γλωσσολογίας Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης, Παρασκευή Θώμου Καθηγήτρια Γλωσσολογίας Πανεπιστήμιο Κρήτης

Συμβουλευτική ομάδα σε ειδικά θέματα και παροχή υλικού: Χρύσα Κουράκη Επίκ. Καθηγήτρια Παιδικής Λογοτεχνίας, Αντωνία Μήτση, Δρ. Εφαρμοσμένης Γλωσσολογίας ΠΕ70, Φωτεινή Πολυχρόνη Καθηγήτρια Εκπαιδευτικής Ψυχολογίας ΕΚΠΑ

Εικονογράφιση: Ανδρέας Κιτανίδης

Σχεδιασμός, οπτική επιμέλεια & σελιδοποίηση: Νικολέττα Βασιλείου

Δημιουργία ειδικών Ψηφιακών Μαθησιακών Αντικειμένων: Ασημίνα Γεραμάνη, Βασιλική Παπαδοπούλου, Σταυρούλα Χρυσafiδη, Γιάννης Ρένεσης, Αθηνά Μακροπόδη

Συντονισμός & Τεχνική Επιμέλεια Ψηφιακών Μαθησιακών Αντικειμένων:

Κωνσταντίνος Τσιμπάνης Μηχανικός Πληροφορικής ΕΚΠΑ

Ανάπτυξη ψηφιακών μορφών διδακτικού βιβλίου: Μαρία Νικολαΐδου

Δικαιούχος συγγραφής: ΕΑΔΠΠΑ- Εκδόσεις ΕΚΠΑ

Η παρέα μας

Σύμβολα

διαβάζω και καταλαβαίνω

ακούω και καταλαβαίνω

μιλώ

γράφω κείμενα

αναζητώ στο λεξικό

ορθογραφία

συνεργάζομαι σε προφορικό και γραπτό λόγο

δημιουργική δραστηριότητα

σκέφτομαι

παρατηρώ, ενώνω, κυκλώνω

διαβάθμιση δυσκολίας

Περιεχόμενα

Υποενότητες	Γλωσσικές δεξιότητες	Κείμενα	Λεξιλόγιο	Γραμματική	Υποενότητες
6 Ερευνούμε τους πολιτισμούς και τις τέχνες σελ. 8					
6.1 Έργα αρχαίων πολιτισμών σελ. 10	- Αγαλματάκια από τις Κυκλάδες - Στον βράχο της Ακρόπολης - Η αρχαία Αλεξανδρινή Βιβλιοθήκη – Η νέα Αλεξανδρινή Βιβλιοθήκη - Η κατασκευή του Παρθενώνα - Η ιστορία του μουσείου	Εξήγηση: - Η κατασκευή του Παρθενώνα - Πώς κατασκευάζονταν φηγούρες του Καραγκιόζη - Η κατασκευή ενός μνημείου - Παρουσιάζουμε ένα μνημείο του τόπου μας σελ. 20	- Μία λέξη - πολλές σημασίες - Οι λέξεις «βίος» - «βιώνω» - Η λέξη «πολιτισμός»	- Τα ρήματα στον Μέλλοντα - Επιρρήματα που ... συνδέουν	6.3 Άνθρωποι της τέχνης σελ. 28 Λογοτεχνία - Ο καθένας με το δίκιο του - Το ερμηνήσι
6.2 Μέρες χαράς και προσφοράς σελ. 17	- Στην Εθνική Πινακοθήκη - Επίσκεψη στην Εθνική Πινακοθήκη	Περιγραφή: - Παιδιά, πάμε Πινακοθήκη;	- Είδη τέχνης - Σύνθετες λέξεις με το «-γραφία» και η σημασία τους	Ουσιαστικά ουδέτερα σε -ον	6.4 Επανάληψη σελ. 30 - Η Ενότητα 6 με μια ματιά - Ελέγχω τις γνώσεις μου
7 Γνωρίζουμε το σύμπαν σελ. 32					
7.1 Η Γη στο ηλιακό μας σύστημα σελ. 34	- Το θαύμα του νερού στη Γη - Η Γη, ο φιλόξενος πλανήτης - Το ηλιακό μας σύστημα	Εξήγηση (φαινομένου): - Ο κύκλος του νερού - Το ταξίδι του νερού - Διερευνούμε τους πλανήτες σελ. 46	- Θεματικό λεξιλόγιο: Γη και σύμπαν - Λέξεις με βάση το «ατμός»	- Επίθετα σε -ύς, -ιά, -ύ και σε -ης, -ιά, -ί - Συγκρίνω με επίθετα	7.3 Η Σελήνη μέσα από τη λογοτεχνία σελ. 50 Λογοτεχνία - Το φεγγαράκι απόψε... - Πυρ!
7.2 Το σύμπαν και η εξερεύνησή του σελ. 43	- Συνέντευξη με τον Διονύση Σιμόπουλο - Η καθημερινότητα στο διάστημα	Εξήγηση (άρθρο): - Η καθημερινότητα στο διάστημα - Η ζωή των αστροναυτών στο διάστημα	- Λέξεις για το διάστημα - Οι λέξεις «χρόνος» και «έτος»	- Αντωνυμίες αόριστες - Αριθμητικά επίθετα - Από το ρήμα στο ουσιαστικό	7.4 Επανάληψη σελ. 55 - Η Ενότητα 7 με μια ματιά - Ελέγχω τις γνώσεις μου
8 Ταξιδεύω – Γνωρίζω τον κόσμο σελ. 58					
8.1 Οικογενειακό ταξίδι με αυτοκίνητο σελ. 60	- Ταξιδεύουμε στη Βόρεια Ελλάδα - Ταξίδι στην πρωτεύουσα της Ηπείρου - Μετεώρα - Ταξιδιωτικός οδηγός για παιδιά με θέμα τη Βόρεια Ελλάδα σελ. 68	Ημερολόγιο και περιγραφή τόπου: - Ταξιδεύουμε στη Βόρεια Ελλάδα. Αφήγηση ταξιδιού: - Ταξίδι στην πρωτεύουσα της Ηπείρου - Ταξιδιωτικές εντυπώσεις από ένα ταξίδι μου	- Οικογένεια της λέξης «πόλη» - Θεματικό λεξιλόγιο «ταξίδια»	Συγκρίνω με επιρρήματα	8.3 Καλοκαιρινές περιπέτειες σελ. 73 Λογοτεχνία Στο σπίτι της Ναταλίας Νικηφόρου
8.2 Πέρα από τα σύνορα σελ. 69	- Πάμε Ιταλία! - Εισ την Πόλιν	Αφήγηση ταξιδιού: Πάμε Ιταλία! Περιγραφή πόλης: Εισ την Πόλιν	- Οικογένεια της λέξης «ξένος» - Συνώνυμα και αντίθετα	- Χρονικές βαθμίδες και χρόνοι - Αφηγούμαι στο Παρελθόν	8.4 Επανάληψη σελ. 76 - Η Ενότητα 8 με μια ματιά - Ελέγχω τις γνώσεις μου
Επετειακά					
Απελευθερωτικός Αγώνας της Κύπρου σελ. 78 «Ο Σταυραετός του Μαχαιρά»: Γρηγόρης Αυξεντίου - Αποχαιρετισμός			Πάσχα σελ. 80 - Πασχαλινές αναμνήσεις - Κυριακή των Βαΐων και Μεγάλη Εβδομάδα		

ΚΕΝΤΡΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

Καλώς ήρθατε στο Κέντρο Πολιτισμού! Στον διαδραστικό χάρτη μπορείτε να δείτε τον πολιτισμό κάθε τόπου.

Α! Βλέπουμε αρχαίους και σύγχρονους πολιτισμούς.

Η τέχνη είναι διαφορετική σε κάθε τόπο.

Μυκήνες

Βράχος της Ακρόπολης

Εθνική Πινακοθήκη

Κυκλαδικά ειδώλια

Νέα Αλεξανδρινή Βιβλιοθήκη

Βασικά ερωτήματα:

- Τι σημαίνει η λέξη πολιτισμός;
- Τι σημαίνει αρχαίος πολιτισμός και τι σύγχρονος πολιτισμός;
- Ποιες μορφές της τέχνης γνωρίζουμε;

Τι θα ήθελες να δεις, Ούμα;

Θέλω να μάθω για την Αλεξάνδρεια της Αιγύπτου.

Γιατί κάθε πολιτισμός είναι διαφορετικός από τον άλλο;

Θα το ανακαλύψουμε παρατηρώντας τα έργα τέχνης και μελετώντας την ιστορία.

1 Αγαλματάκια από τις Κυκλάδες

Ο Κυκλαδικός πολιτισμός

Στα νησιά των Κυκλάδων οι αρχαιολόγοι ανακάλυψαν έναν από τους αρχαιότερους πολιτισμούς του ελλαδικού χώρου. Οι έρευνες έδειξαν ότι αναπτύχθηκε περίπου το 3000 π.Χ., δηλαδή πριν από 5000 χρόνια! Οι Κυκλαδίτες, καθώς ταξίδευαν στο Αιγαίο και στη Μεσόγειο, αντάλλασσαν τα προϊόντα τους με άλλους λαούς.

Το έδαφος των νησιών ήταν πλούσιο σε λευκό μάρμαρο και σε άλλα πετρώματα, από τα οποία κατασκευάζονταν εργαλεία, σκεύη, αντικείμενα τέχνης, κοσμήματα και παιχνίδια. Στο μάρμαρο σκάλιζαν τα περίφημα κυκλαδικά ειδώλια, δηλαδή μικρά αγάλματα, χωρίς λεπτομέρειες, που απεικόνιζαν συνήθως ανθρώπινες μορφές και ζώα. Είναι πιθανό οι Κυκλαδίτες καλλιτέχνες να έβαφαν τα δημιουργήματά τους με έντονα φυσικά χρώματα, όπως κόκκινο ή μπλε, για να τονίσουν τα χαρακτηριστικά τους. Η τέχνη των Κυκλαδιτών μάς εντυπωσιάζει γιατί με απλές γραμμές δείχνει τη δύναμη και την ισορροπία των μορφών.

1. Αναζητούμε στον χάρτη της Ελλάδας τα νησιά των Κυκλάδων και τα ονομάζουμε.
2. Με ποιον τρόπο πιστεύετε ότι η θέση των νησιών και η γη των Κυκλάδων επηρέασε τον τρόπο ζωής των Κυκλαδιτών;
3. Φέρνουμε στην τάξη εικόνες από κυκλαδικά ειδώλια. Τα περιγράφουμε και φανταζόμαστε σε τι μπορεί να χρησίμευαν.

2 Στον βράχο της Ακρόπολης

Αύριο θα επισκεφθούμε την Ακρόπολη, το σύμβολο του πολιτισμού μας, είπε η δασκάλα της Μαρίας στα παιδιά της 4ης τάξης. Θα δούμε τα Προπύλαια, το Ερέχθειο, που ήταν ναός αφιερωμένος στη θεά Αθηνά και στον θεό Ποσειδώνα, και βέβαια τον Παρθενώνα, το έμβλημα της Αθηναϊκής Δημοκρατίας.

Η δασκάλα μίλησε στα παιδιά για την εποχή που οικοδομήθηκε ο Παρθενώνας προς τιμήν της θεάς Αθηνάς, προστάτιδας της πόλης, για τους αρχιτέκτονες του ναού, Ικτίνο και Καλλικράτη, καθώς και για τον γλύπτη Φειδία.

Την επόμενη μέρα, το λαμπερό φως της άνοιξης έκανε τα μάρμαρα να αστράφτουν στους ναούς και τα παιδιά έτρεχαν πάνω στον βράχο φωνάζοντας και τραγουδώντας. Η Μαρία, αντικρίζοντας στο ψηλότερο σημείο του βράχου τον Παρθενώνα να δεσπόζει εντυπωσιακά με τον θεόρατο όγκο του κάτω από τον χαλάζιο και φωτεινό ουρανό, έμεινε να κοιτάζει μαγεμένη κι ένιωσε την καρδιά της να χτυπάει τρελά, σαν να χόρευε. Οι ανάγλυφες μορφές από τις μετόπες, η ζωφόρος και τα αγάλματα των αετωμάτων παρουσιάστηκαν μπροστά της σαν νεράιδες και ξωτικά που περιπλανιούνταν μες στους αιώνες. Οι εικόνες του χρόνου ξεδιπλώθηκαν σαν χάρτης μπροστά της και άρχισε να ονειρεύεται.

Βασιλείου, Λ. Τα μάρμαρα πετούν (διασκευή)

1 α. Τι σημαίνει η λέξη «ακρόπολη»; Γιατί ονομάστηκε έτσι;

β. Τι σε βοήθησε να καταλάβεις τη σημασία της λέξης;

γ. Γιατί η Ακρόπολη της Αθήνας γράφεται με κεφαλαίο αρχικό γράμμα;

2 Σκεφτόμαστε το νόημα των προτάσεων και ανακοινώνουμε στην τάξη.

α. Η Ακρόπολη είναι σύμβολο του πολιτισμού μας.

β. Οικοδομήθηκε ο Παρθενώνας προς τιμήν της θεάς Αθηνάς, προστάτιδας της πόλης.

γ. Οι εικόνες του χρόνου ξεδιπλώθηκαν σαν χάρτης μπροστά της.

3 Ποιο είναι το όνομα κάθε μνημείου;

1. Ερέχθειο

☐

3. Παρθενώνας

☐

2. Προπύλαια

☐

4. Ναός της Αθηνάς Νίκης

☐

3 Η αρχαία Αλεξανδρινή Βιβλιοθήκη

Η αρχαία πόλη Αλεξάνδρεια της Αιγύπτου ιδρύθηκε από τον Μέγα Αλέξανδρο το 331 π.Χ. Η θέση ήταν πολύ σημαντική, καθώς εκεί συναντιούνταν τρεις **σπουδαίοι αρχαίοι πολιτισμοί**: ο ελληνικός, ο αιγυπτιακός και οι ανατολικοί πολιτισμοί, όπως των Βαβυλωνίων και των Φοινίκων. Η πόλη έγινε η βάση του βασιλείου των Πτολεμαίων, διαδόχων του Αλεξάνδρου, οι οποίοι την ανέδειξαν σε **μεγάλο πνευματικό κέντρο**, ιδρύοντας την Αλεξανδρινή Βιβλιοθήκη και το Μουσείο. Η **περίφημη Βιβλιοθήκη** συγκέντρωσε χιλιάδες αιγυπτιακούς παπύρους και χειρόγραφα αρχαίων Ελλήνων συγγραφέων. Έφτασε να έχει 700.000 τόμους!

Στο Μουσείο υπήρχαν εργαστήρια, αστεροσκοπείο, βοτανικός και ζωολογικός κήπος και χώροι για να μένουν και να εργάζονται οι επιστήμονες. Εκεί αναπτύχθηκαν η γεωμετρία και η αστρονομία, η γεωγραφία, η ιατρική και άλλες επιστήμες.

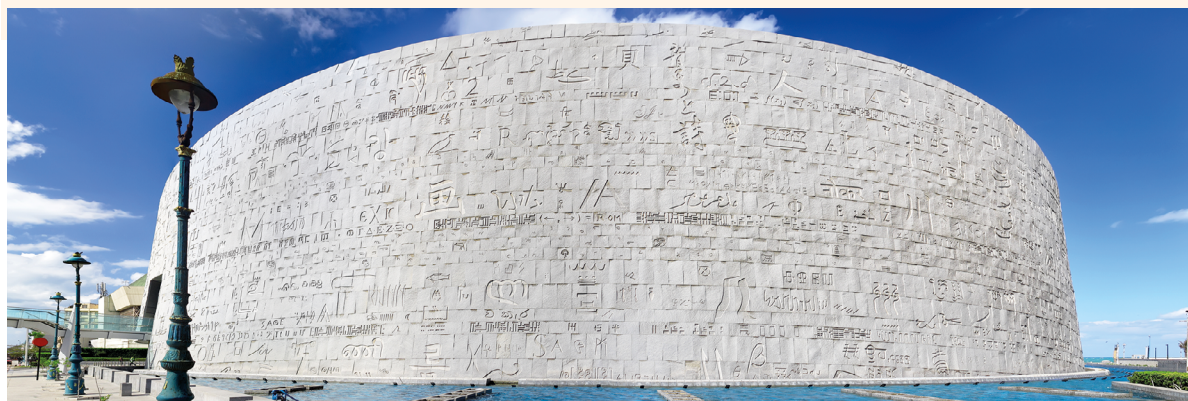
Η καταστροφή του Μουσείου και της Βιβλιοθήκης μάλλον οφείλεται σε πυρκαγιά κατά την πολιορκία της πόλης από τον Καίσαρα, το 47 π.Χ.

<https://colossusproject.org/anaviosi-tis-vivliothikis-tis-alexandreias/> (διασκευή)

Η νέα Αλεξανδρινή Βιβλιοθήκη

Στις αρχές του 21ου αιώνα, το όραμα για την αναβίωση της Βιβλιοθήκης της Αλεξάνδρειας γίνεται οριστικά πραγματικότητα, χάρη στα πολιτιστικά σχέδια της Unesco. Η σύγχρονη εκδοχή της θρυλικής Βιβλιοθήκης της αρχαιότητας είναι φόρος τιμής στον ανθρώπινο πολιτισμό. Βρίσκεται κοντά στην τοποθεσία της αρχαίας Βιβλιοθήκης, με θέα τη Μεσόγειο. Το μεγαλύτερο μέρος της βρίσκεται κάτω από τη στάθμη της θάλασσας. Καταλαμβάνει συνολική έκταση 40.000 τετραγωνικών μέτρων, έχει 13 ορόφους, στεγάζει οκτώ εκατομμύρια τόμους και διαθέτει 3.500 θέσεις για αναγνώστες.

<https://bibalex.gr/1972020-2/>

1

Σωστό ή Λάθος; Βάζω ☒.

1. Η Βιβλιοθήκη της Αλεξάνδρειας χτίστηκε από τον Μέγα Αλέξανδρο.

2. Η αρχαία Βιβλιοθήκη συγκέντρωνε χειρόγραφα κείμενα αρχαίων συγγραφέων.

3. Στο Μουσείο οι επιστήμονες έκαναν παρατηρήσεις και πειράματα.

4. Ένα μεγάλο μέρος της νέας Αλεξανδρινής Βιβλιοθήκης βρίσκεται κάτω από τη στάθμη της θάλασσας.

Σ

Λ

2

1. Γιατί το Μουσείο και η Βιβλιοθήκη ήταν σπουδαία πνευματικά κέντρα της ελληνιστικής εποχής;

2. Γιατί, κατά τη γνώμη σας, ξαναχτίστηκε η Αλεξανδρινή Βιβλιοθήκη;

3

Επιλέγουμε με την ομάδα μας ένα θέμα, το προετοιμάζουμε και το παρουσιάζουμε στην τάξη.

α. Φανταζόμαστε μια συνηθισμένη μέρα στην αρχαία Αλεξανδρινή Βιβλιοθήκη και την περιγράφουμε.

β. Συγκρίνουμε την αρχαία με τη νέα Αλεξανδρινή Βιβλιοθήκη και ανακαλύπτουμε ομοιότητες και διαφορές.

γ. Αναζητάμε στο διαδίκτυο εικόνες από μεγάλες βιβλιοθήκες του κόσμου και τις παρουσιάζουμε.

Νέα Αλεξανδρινή Βιβλιοθήκη

Βρετανική Βιβλιοθήκη

Δημόσια Βιβλιοθήκη της Νέας Υόρκης

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

1. Μία λέξη - πολλές σημασίες

Ποια είναι η σημασία της λέξης «βιβλιοθήκη» σε κάθε πρόταση;

Σημασία	Πρόταση
κτίριο	Η Εθνική Βιβλιοθήκη στεγάζεται στο Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος.
	Η βιβλιοθήκη του σχολείου μας λειτουργεί κάθε μέρα.
	Ο παππούς μου ξέρει τόσα πολλά, που τον λέμε κινητή βιβλιοθήκη.
	Στο δωμάτιό μου έχω μια βιβλιοθήκη με ωραία λογοτεχνικά βιβλία.

2. Οι λέξεις «βίος» - «βιώνω» (αρχ. βιώ)

Παρατηρούμε

Στις αρχές του 21ου αιώνα έγινε πραγματικότητα η **αναβίωση** της Βιβλιοθήκης της Αλεξάνδρειας. Τι σημαίνει η λέξη «αναβίωση»;

- Κάνουμε υποθέσεις.
- Χωρίζουμε τη λέξη στα μέρη της: _____ + _____ ση
- αναβίωση: _____

βιώνω = ζω | βίος = ζωή

- Λέξεις που σχηματίζονται με το «βιώνω»: αναβιώνω - αναβίωση
δια _____ - δια _____, επι _____ - επι _____
- Λέξεις που σχηματίζονται με το «βίος»: _____ γραφία, _____ τοπος, _____ λογία, υδρό _____.

Συμπεραίνουμε

- Οι παράγωγες λέξεις από το ρήμα «βιώνω» γράφονται με: _____
- Οι σύνθετες ή παράγωγες λέξεις με το «βίος», γράφονται με: _____

3. Σκεφτόμαστε τι σημαίνει η λέξη «πολιτισμός». Την αναζητάμε στο λεξικό και συζητάμε.

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

Τα ρήματα στον Μέλλοντα

Παρατηρούμε

Αύριο τα παιδιά της 4ης τάξης **θα επισκεφθούν** την Ακρόπολη. Προηγουμένως ο δάσκαλος **θα τους έχει μιλήσει** για την ιστορία της Ακρόπολης. Ενώ **θα περπατούν** ανάμεσα στα μνημεία, η ξεναγός **θα τους εξηγήσει** πώς χτίστηκε ο Παρθενώνας.

συντελεσμένο

διάρκés

συνοπτικό

Κάθε χρόνος του Μέλλοντα δείχνει διαφορετική ποιότητα της ενέργειας.

- Θα έχω διαβάσει** όταν θα βρεθούμε.
Συντελεσμένος → Έχει ολοκληρωθεί η ενέργεια.
- Θα ζωγραφίζω** όλο το απόγευμα / κάθε απόγευμα.
Διάρκής → Η ενέργεια έχει διάρκεια ή επαναλαμβάνεται.
- Εμείς θα παίζουμε** σήμερα μπάλα.
Συνοπτικός → Η ενέργεια είναι συγκεκριμένη, δεν έχει διάρκεια.

Στον Μέλλοντα οι χρόνοι μπορούν να συνδυαστούν μεταξύ τους με διάφορους τρόπους.

Εφαρμόζουμε:

Συνδέουμε τις δύο προτάσεις. Το παράδειγμα μάς βοηθάει.

- Τα παιδιά θα έχουν μάθει πολλά για την ιστορία των μνημείων. Η ξενάγηση θα ολοκληρωθεί.
➤ Όταν θα ολοκληρωθεί η ξενάγηση, τα παιδιά θα έχουν μάθει πολλά για την ιστορία των μνημείων.
- Τα παιδιά θα περπατούν στα μνημεία. Η ξεναγός θα εξηγήσει την ιστορία τους.
Καθώς _____.

Σκεφτόμαστε: Τι δείχνει κάθε μελλοντικός χρόνος;

Επιρρήματα που... συνδέουν

Η κατασκευή του Παρθενώνα

Για την κατασκευή του Παρθενώνα χρησιμοποιήθηκαν 20 χιλιάδες τόνοι πεντελικού μαρμάρου που έπρεπε να μεταφερθεί έως την Αθήνα. Έτσι, οι αρχαίοι τεχνίτες κατασκεύασαν την «οδό Λιθαγωγίας», για να μεταφέρουν τα μάρμαρα. Οι αρχαιολόγοι εκτιμούν ότι γύρω από τον Παρθενώνα δούλευαν 8 μεγάλοι γερανοί. Τελικά, κατάφεραν να οικοδομήσουν αυτόν τον λαμπρό και περίτεχνο ναό σε 8 χρόνια περίπου.

Παρατηρούμε:

➤ Πού βρίσκονται οι λέξεις «έτσι» και «τελικά» στο κείμενο;

Κατανοούμε:

➤ Γιατί υπάρχουν στο κείμενο;

Οι λέξεις που χρησιμοποιούνται για να «περάσουμε» από τη μία πρόταση στην άλλη ή από τη μία παράγραφο στην άλλη, ονομάζονται **συνδετικά επιρρήματα**. Τέτοια είναι τα: «**αρχικά, άρα, επομένως, έτσι, ωστόσο, πάντως, λοιπόν, τελικά, έπειτα, μετά**».

Εφαρμόζουμε:

Διαβάζουμε και συμπληρώνουμε τα συνδετικά επιρρήματα.

_____ ήμουν επιφυλακτική σε μια επίσκεψη σε αρχαιολογικό χώρο με ξεναγό. Νόμιζα ότι μια τέτοια επίσκεψη θα ήταν πολύ κουραστική ή ότι απευθυνόταν σε μεγάλους. _____ άλλαξα γνώμη.

_____ ανέβηκα με τους συμμαθητές μου στον λόφο της Ακρόπολης και θαυμάσαμε όλοι μαζί την ομορφιά του Παρθενώνα και τη θέα προς την Αθήνα. Κάθε αρχαίο μνημείο είχε κάτι να μας αφηγηθεί από το ένδοξο παρελθόν της Αθήνας και _____ μάθαμε πολλά και αισθανθήκαμε ενθουσιασμένοι.

_____ η ώρα περνούσε κι έπρεπε να πάρουμε τον δρόμο της επιστροφής. _____ βγάλαμε φωτογραφίες που αποτύπωσαν τη χαρά από την υπέροχη εκπαιδευτική επίσκεψη.

4 Η κατασκευή του Παρθενώνα

1 Τον 5ο αι. π.Χ. άρχισε να χτίζεται το μεγαλύτερο οικοδόμημα της Ακρόπολης, ο Παρθενώνας. Αφού ολοκληρώθηκε αυτό το έργο, ξεκίνησαν τα έργα διακόσμησης. Οι αρχιτέκτονες Ικτίνος και Καλλικράτης ανέλαβαν την κατασκευή, ενώ ο Φειδίας επέβλεπε τις εργασίες.

2 Καθώς το έργο ήταν τεράστιο, εργάστηκαν πολλοί άνθρωποι: ελεύθεροι πολίτες, δούλοι και τεχνίτες από την Πάρο, τη Νάξο και τη Μικρά Ασία. Επιπλέον απασχολήθηκαν μαρμαράδες, ξυλουργοί, χρυσοχόοι, γλύπτες και άλλοι. Ανάμεσά τους εργάστηκε και ο Αθηναίος φιλόσοφος Σωκράτης, που εργαζόταν ως λιθοξόος.

3 Για την κατασκευή του Παρθενώνα χρησιμοποιήθηκαν τουλάχιστον 20 χιλιάδες τόνοι πεντελικού μαρμάρου που έπρεπε να μεταφερθεί από την Πεντέλη έως την Αθήνα. Έτσι, οι αρχαίοι τεχνίτες κατασκεύασαν την «οδό Λιθαγωγίας». Όταν τα μάρμαρα έφταναν, οι εργάτες έπρεπε να τα ανεβάσουν στον ιερό βράχο. Χάρη στις γνώσεις μηχανικής και την ευρηματικότητά τους κατασκεύασαν αυτοσχέδιους γεραμούς χρησιμοποιώντας τεράστιες τροχαλίες με δεμένες άμαξες.

4 Τελικά, κατάφεραν να οικοδομήσουν αυτόν τον λαμπρό και περίτεχνο ναό σε 8 χρόνια περίπου.

Η μηχανή του χρόνου: Πώς χτίστηκε ο Παρθενώνας (διασκευή)

1 Επιλέγω με ☒. Το κείμενο «Η κατασκευή του Παρθενώνα»:

α. Αφηγείται ένα γεγονός σχετικό με την ανέγερση του Παρθενώνα. ☐

β. Περιγράφει τον Παρθενώνα. ☐

γ. Εξηγεί με ποιον τρόπο χτίστηκε ο Παρθενώνας. ☐

Τα κείμενα που _____ ονομάζονται **εξηγητικά**.

2 Η φιλοσοφική λίθος!

α. Σκεφτόμαστε τι σημαίνουν οι λέξεις που περιέχουν τη λέξη «λίθος».

Ο Αθηναίος φιλόσοφος Σωκράτης ήταν **λιθοξόος**.

Οι αρχαίοι τεχνίτες κατασκεύασαν την Οδό **Λιθαγωγίας**.

Η ιστορία των λέξεων μάς βοηθάει: ἄγω = οδηγώ, ξέω=ξύνω, σκαλίζω

Λιθοξόος: _____

Οδός Λιθαγωγίας: _____

β. Σκεφτόμαστε και άλλες λέξεις ή φράσεις που περιέχουν τη λέξη «λίθος».

3 Συμπληρώνουμε τον αριθμό της παραγράφου που αντιστοιχεί σε κάθε τίτλο.

- Το αποτέλεσμα των εργασιών κατασκευής. ☐
- Το υλικό κατασκευής και ο τρόπος μεταφοράς του. ☐
- Οι τεχνίτες που εργάστηκαν για την κατασκευή. ☐
- Ο χρόνος κατασκευής του Παρθενώνα και οι δημιουργοί του. ☐

Γιατί γράφουμε ένα κείμενο σε παραγράφους; Σε τι βοηθούν;

4 Γιατί η κατασκευή του Παρθενώνα ήταν έργο απαιτητικό και δύσκολο; Απαντώ με αιτιολόγηση χρησιμοποιώντας στοιχεία από το κείμενο.

ΕΞΗΓΗΤΙΚΟ ΚΕΙΜΕΝΟ Εξήγηση

Το κείμενο «Η κατασκευή του Παρθενώνα» είναι εξηγητικό. Εξηγεί τον τρόπο, τη διαδικασία και τις αιτίες δημιουργίας ενός φαινομένου, μιας κατασκευής, ενός γεγονότος (π.χ. το φαινόμενο της τρύπας του όζοντος, η κατασκευή του Παρθενώνα, ένα ιστορικό γεγονός). **Παρατηρούμε** τη δομή του και συμπληρώνουμε τα στοιχεία που λείπουν με βάση το κείμενο «Η κατασκευή του Παρθενώνα».

Εξηγητικό κείμενο

Τα μέρη (η δομή)	Παρά-γραφοι	Γλωσσικά στοιχεία	Παραδείγματα από το κείμενο
1. Εισαγωγή - Αναφορά στο γεγονός ή στην κατασκευή: χρόνος, τόπος, πρόσωπα - Ποιο/ ποια είναι; - Πού και πότε δημιουργήθηκε; - Ποιοι συμμετείχαν στο γεγονός ή στην κατασκευή;	1η	- Ρήματα σε παρελθοντικό χρόνο - Ουσιαστικά - Αριθμητικά	- Τον 5ο αι. π.Χ. άρχισε να... _____ _____
2. Ανάπτυξη Εξήγηση της διαδικασίας κατασκευής και των αναγκών ή σε χρονική σειρά.	2η	- Ουσιαστικά, επίθετα - Προσδιορισμοί της αιτίας - Επιρρήματα: αρχικά, κατόπιν, στη συνέχεια, συνεπώς, έτσι - Αριθμητικά	Καθώς το έργο της ανέγερσης ήταν τεράστιο _____ _____ _____
	3η		Χρησιμοποιήθηκαν τουλάχιστον _____ _____ _____ _____
3. Επίλογος Σχόλιο για την ολοκλήρωση της διαδικασίας ή συμπέρασμα για τη σημασία του γεγονότος.	4η	- Επιρρήματα: τελικά, συνεπώς, επομένως - Επίθετα - Αριθμητικά	- Τελικά, _____ _____ _____

Πώς κατασκευάζονταν οι φιγούρες του Καραγκιόζη

1 Βάζω σε σειρά τις παραγράφους του εξηγητικού κειμένου.

Τελικά, με την εμφάνιση του έγχρωμου κινηματογράφου, ο Καραγκιόζης εγκαταλείπεται. Ωστόσο, η επίμονη προσπάθεια του καλλιτέχνη Ευγένιου Σπαθάρη ξαναζωντάνεψε τον λαϊκό μας ήρωα.

Το θέατρο σκιών έχει ως βασική φιγούρα τον Καραγκιόζη. Αρχικά και μέχρι το 1916 η φιγούρα ήταν από λαμαρίνα ή κασσίτερο. Σταδιακά άρχισαν να κατασκευάζουν κάποιες φιγούρες από χαρτόνι ή δέρμα. Από το 1953 μέχρι σήμερα οι περισσότεροι καραγκιοζοπαίκτες φτιάχνουν τις φιγούρες τους από πλαστικό, ωστόσο, αυθεντικές θεωρούνται εκείνες από χαρτόνι.

Σημαντικό στοιχείο της φιγούρας είναι η σούστα, δηλαδή ο μηχανισμός που της δίνει τη δυνατότητα να στέκεται και να περιστρέφεται. Σε αυτόν προστέθηκε μια ξύλινη λαβή για να κρατάει ο καραγκιοζοπαίκτης τη φιγούρα και να την κινεί, όπως θέλει. Τα πόδια και η μέση συνδέονταν με κορδόνι ή σπάγγο.

2 Εργαζόμαστε σε ομάδες για να παρουσιάσουμε ένα μνημείο του τόπου μας. Κάθε ομάδα επιλέγει ένα θέμα.

1ο θέμα: Τι μνημείο είναι; Ονομασία, κατασκευή, φωτογραφικό υλικό.

2ο θέμα: Θρύλοι και παραδόσεις γύρω από το μνημείο.

3ο θέμα: Ιστορία του μνημείου, τόπος, χρόνος.

4ο θέμα: Σε ποια κατάσταση είναι σήμερα, πώς χρησιμοποιείται;

1. Συγκεντρώνουμε υλικό: Αναζητάμε πληροφορίες σε βιβλία, στο διαδίκτυο, στα αρχεία του δήμου, ρωτάμε τους μεγαλύτερους, παίρνουμε συνεντεύξεις.

2. Ορίζουμε κριτήρια αξιολόγησης των εργασιών μας.

➤ 1η Φάση (Συλλογή πληροφοριών)

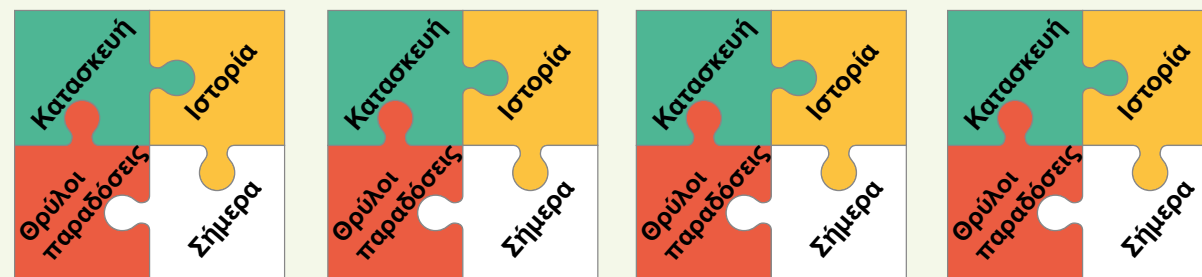
Τα παιδιά κάθε ομάδας αναλαμβάνουν μία πλευρά του θέματος και συγκεντρώνουν πληροφορίες.

➤ 2η Φάση (Εργασία σε ομάδες ειδικών)

Κάθε μαθητής, ανάλογα με την ομάδα που ανήκει, συγκεντρώνει στοιχεία. Δημιουργούνται οι ομάδες των ειδικών που μελετούν και επεξεργάζονται το θέμα τους, με στόχο να μπορούν να το εξηγήσουν στα μέλη της αρχικής ομάδας τους.

➤ 3η Φάση (Επεξεργασία του θέματος από τις αρχικές ομάδες)

Οι μαθητές επιστρέφουν στις αρχικές ομάδες τους. Κάθε μαθητής παρουσιάζει το θέμα του και δέχεται ερωτήσεις. Όλοι μαζί προσπαθούν να απαντήσουν στα αρχικά ερωτήματα. Συνθέτουν και παρουσιάζουν τις εργασίες τους.

Και τώρα ας αξιολογήσουμε την προσπάθειά μας στην ομάδα!

1. Υποστήριξα τον ρόλο μου στην ομάδα.

☐

Πολύ ενεργά

☐

Αρκετά

☐

Λίγο

2. Συμμετείχα στην ομάδα των «ειδικών».

☐

Πολύ ενεργά

☐

Αρκετά

☐

Λίγο

3. Εξήγησα το θέμα μου στην αρχική μου ομάδα.

☐

Πολύ καλά

☐

Αρκετά καλά

☐

Με δυσκολία

4. Συνεργάστηκα με τους συμμαθητές μου με σεβασμό στους κανόνες συνεργασίας.

☐

Σε όλα τα στάδια

☐

Τις περισσότερες φορές

☐

Μερικές φορές

5. Χρησιμοποίησα τις πληροφορίες και τον διαθέσιμο χρόνο.

☐

Πολύ

☐

Αρκετά

☐

Λίγο

6. Ολοκληρώσαμε την εργασία μας.

☐

Ναι

☐

Όχι

➤ Τι μου άρεσε περισσότερο; _____

➤ Τι θα προσπαθήσω να κάνω καλύτερα την επόμενη φορά; _____

3 Γράφουμε ανά δύο ή σε μεγαλύτερες ομάδες ένα εξηγητικό κείμενο με θέμα «Η κατασκευή ενός μνημείου*».

1. Αποφασίζουμε σε ποιο μνημείο θα αναφερθούμε.
2. Συγκεντρώνουμε πληροφορίες.
3. Δημιουργούμε τις παραγράφους σύμφωνα με τη δομή του εξηγητικού κειμένου.
4. Συνθέτουμε ολόκληρο το κείμενο. Χρησιμοποιούμε κατάλληλες συνδετικές λέξεις.
5. Ξαναδιαβάζουμε το κείμενο και κάνουμε διορθώσεις.

Καταγράφουμε χρήσιμα στοιχεία για το κείμενό μας.

Εξηγητικό κείμενο: Η κατασκευή του/της _____

1. Εισαγωγή

Γενικές πληροφορίες:
όνομα, τόπος, χρόνος
κατασκευής, δημιουργός/οί.

2. Ανάπτυξη

Στάδια κατασκευής,
δυσκολίες, σημαντικά
γεγονότα, ολοκλήρωση του
έργου.

3. Επίλογος

- Σε τι κατάσταση είναι τώρα,
- Γενική εκτίμηση,
η σημασία του.

➔ Τετράδιο Εργασιών 2, σελ. 41

Σκεφτόμαστε:

- Τι μας δυσκόλεψε; _____
- Τι μας βοήθησε; _____

* παλαιότερου ή σύγχρονου

Η ιστορία του μουσείου

1^η ακρόαση

1 Σωστό ή Λάθος; Βάζω ☒.

Παράδειγμα Τα μουσεία αποτελούν μέρος της ανθρώπινης ιστορίας εδώ και τέσσερις χιλιάδες χρόνια.

1. Η λέξη «μουσείο» δεν είναι ελληνική.

2. Στην αρχαία Ελλάδα οι Μούσες ήταν θεότητες των τεχνών και των επιστημών.

3. Οι αρχαίοι Έλληνες καλλιτέχνες θεωρούσαν ότι για τα δημιουργήματά έπαιρναν έμπνευση από τις Μούσες.

4. Το μόνο μουσείο που επέτρεπε την είσοδο σε όλους ήταν το μουσείο του Λούβρου, στη Γαλλία.

5. Στο μουσείο δεν υπάρχουν κανόνες και ο καθένας μπορεί να κάνει ό,τι θέλει.

Σ Λ

2^η ακρόαση

2 Τοποθετώ τις πληροφορίες στη σωστή χρονική σειρά.

- Τα μουσεία, όπως τα ξέρουμε σήμερα, άρχισαν να λειτουργούν πριν από 200 χρόνια. ☐
- Τον 18ο αιώνα οι επισκέπτες έκαναν γραπτή αίτηση για να μπουν σε ένα μουσείο. ☐
- Ιδιαίτερα την περίοδο της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας, πολιτικοί και στρατηγοί γέμισαν τα θησαυροφυλάκιά τους με λάφυρα πολέμου. ☐
- Το πρώτο μουσείο δημιουργήθηκε το 530 π.Χ. στην περιοχή που σήμερα είναι το Ιράκ. ☐
- Στις μέρες μας τα μουσεία είναι ανοιχτά για όλους. ☐

1

- 3 Έχετε επισκεφτεί κάποιο μουσείο;
Τι είδους μουσείο ήταν;
Ποιο μουσείο θα θέλατε να επισκεφτείτε και γιατί;

Στην Εθνική Πινακοθήκη

Η **Εθνική Πινακοθήκη** ιδρύθηκε στις 10 Απριλίου 1900 για να συγκεντρώσει τις νεότερες ελληνικές δημιουργίες. Σήμερα, η Εθνική Πινακοθήκη περικλείει στις **συλλογές** της περισσότερα από 20.000 έργα ζωγραφικής, γλυπτικής, **χαρακτικής** και άλλων μορφών τέχνης, όπως η **ξυλογραφία** και η **χαλκογραφία**. Διαθέτει επίσης μια αξιολογη συλλογή ζωγραφικής από τη δυτική Ευρώπη.

<https://www.nationalgallery.gr/parousiasi/>

ΗΞΕΡΕΣ ΟΤΙ...

Καλές Τέχνες: Ονομάστηκαν «καλές» επειδή προβάλλουν το ωραίο και ό,τι είναι αισθητικά τέλειο. Ιστορικά, οι πέντε μεγάλες καλές τέχνες είναι η **ζωγραφική**, η **γλυπτική**, η **αρχιτεκτονική**, η **μουσική** και η **ποίηση**.

Παιδιά, πάμε Πινακοθήκη:

Ξέρετε, η Εθνική Πινακοθήκη δεν είναι καθόλου βαρετό μουσείο. Έχει μεγάλο ενδιαφέρον! Οι αίθουσες είναι ολοφώτεινες, λευκές, οι πίνακες φωτίζονται πολύ όμορφα και μπορείς να δεις και την πιο μικρή **λεπτομέρεια** και την πιο μικρή **πινελιά**. Υπάρχουν αναπαυτικοί καναπέδες, αν κουρασθείς. Σ' ένα μικρό σαλόνι μπορείς να ξεφυλλίσεις τον **κατάλογο** και να παρακολουθήσεις ένα ενδιαφέρον **βίντεο**.

Οι πίνακες έχουν εκτεθεί με τέτοιο τρόπο που, παρατηρώντας τις διάφορες ενότητες και διαβάζοντας τα κείμενα που τις συνοδεύουν, θα καταλάβεις πολλά πράγματα για την **ιστορία της ελληνικής τέχνης** και για τους ανθρώπους που τη δημιούργησαν. Τι ήθελαν να εκφράσουν, σε ποια κοινωνία δημιουργήθηκαν, τι σκοπό είχαν αυτά τα έργα; Να στολίσουν εκκλησίες, δημόσιους χώρους, παλάτια ή απλά σπίτια του λαού; Εκτός από τις **μόνιμες συλλογές** υπάρχουν και **περιοδικές εκθέσεις** που διαρκούν λίγους μήνες. Είστε έτοιμοι για μια ξενάγηση;

Λαμπράκη-Πλάκα Μ.,

Καθηγήτρια Ιστορίας και Τέχνης, Διευθύντρια Εθνικής Πινακοθήκης από το 1992 έως το 2022

Γιατί ονομάζεται «Εθνική» η Πινακοθήκη της Αθήνας; Τι είδους έργα βρίσκονται εκεί;

1 Συμπληρώνουμε το κείμενο.

Η Εθνική Πινακοθήκη είναι κι αυτή ένα _____. Παρατηρώντας τους πίνακες και διαβάζοντας τα κείμενα που τους συνοδεύουν μπορεί να καταλάβει κανείς πολλά πράγματα για την _____ της ελληνικής _____. Τα κύρια εκθέματα ανήκουν στις _____ συλλογές, αλλά γίνονται και _____ εκθέσεις που διαρκούν _____ μήνες.

2 «Οι αίθουσες είναι ολοφώτεινες, λευκές, οι πίνακες φωτίζονται πολύ όμορφα». Ποιο στοιχείο κυριαρχεί στην Εθνική Πινακοθήκη; Για ποιον λόγο;

3 Φαντάσου ότι επισκέπτεσαι την Εθνική Πινακοθήκη. Τι κάνεις, τι βλέπεις, πώς νιώθεις;

Η Εθνική Πινακοθήκη στην Αθήνα, από ψηλά.

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

1. Είδη τέχνης

Γνωρίζουμε με τι ασχολείται κάθε τέχνη; Αντιστοιχίζουμε.

1. ζωγραφική ☐
2. γλυπτική ☐
3. χαρακτική ☐

- α. Η χάραξη σχεδίων σε μια επιφάνεια, πάνω στην οποία θα παραχθούν αντίτυπα σε χαρτί.
- β. Η τέχνη της αναπαράστασης πραγματικής ή φανταστικής εικόνας με σχήματα και χρώματα.
- γ. Η τέχνη της τρισδιάστατης αναπαράστασης, του ανάγλυφου με τη χρησιμοποίηση κάποιου σκληρού υλικού.

2. Σύνθετες λέξεις με το «-γραφία» και η σημασία τους

Παρατηρούμε:

- α. είδος χαρακτηριστικής τέχνης είναι η **ξυλογραφία**.

ξυλογραφία = _____ + _____

► Τι σημαίνει; _____

- β. Στην Πινακοθήκη θαυμάσαμε την **προσωπογραφία** του Κολοκοτρώνη

προσωπογραφία = _____ + _____

► Τι σημαίνει; _____

► Ποιες σημασίες δίνει το «-γραφία» σε κάθε λέξη;

- ☐ Έργο πάνω στο υλικό ή φτιαγμένο με το υλικό που δηλώνει το 1ο συνθετικό.
- ☐ Έργο με θέμα αυτό που δηλώνει το 1ο συνθετικό.

Τοποθετούμε τις λέξεις στην ομάδα που ταιριάζουν.

χαλκογραφία | αγιογραφία | τοπιογραφία | ελαιογραφία | θαλασσογραφία | τοιχογραφία

Υλικό: _____

Θέμα: _____

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

Ουσιαστικά ουδέτερα σε -ον

Παρατηρούμε:

Το μεγάλο μου **ενδιαφέρον** είναι η κεραμική. (Ονομαστική)
 Η ρομποτική είναι το σημείο **του ενδιαφέροντος** πολλών μαθητών. (Γενική)
 Το παιδί δεν βρίσκει **ενδιαφέρον** στα καλλιτεχνικά. (Αιτιατική)
 Τα **ενδιαφέροντα** των παιδιών είναι πολλά. (Ονομαστική)
 Η βιβλιοθήκη καλύπτει τα θέματα **των ενδιαφερόντων** των μαθητών. (Γενική)

► Τι διαφορετικό έχει η λέξη «το ενδιαφέρον» σε σχέση με άλλα ουδέτερα ουσιαστικά;

Κατανοούμε: Το ουσιαστικό «το ενδιαφέρον» προέρχεται από επίθετο: ο ενδιαφέρων άνθρωπος, η ενδιαφέρουσα ιστορία, το ενδιαφέρον μάθημα.

Συμπληρώνουμε τις πτώσεις στον πίνακα.

	Ενικός Αριθμός	Πληθυντικός Αριθμός
Ονομαστική	το ενδιαφέρ_____	τα _____
Γενική	του _____	των ενδιαφερόντων
Αιτιατική	το _____	τα _____

Όμοια κλίνονται: το περιβάλλον, το προϊόν, το συμφέρον, το καθήκον, το σύμπαν.
 Ως επίθετο κλίνεται με τον ίδιο τρόπο.

Εφαρμόζουμε:

Συμπληρώνουμε τις προτάσεις με το ουδέτερο σε -ον στη σωστή πτώση.

- α. Αναλάβαμε τις εργασίες με βάση τα _____ (ενδιαφέρον) μας.
- β. Προς το _____ (παρόν) το μουσείο είναι κλειστό λόγω εργασιών συντήρησης.
- γ. Στα μουσεία θαυμάζουμε έργα τέχνης του _____ (παρελθόν) αλλά και του _____. (παρόν)

7 Καθένας με το δίκιο του

Με δυσκολία κρατούσα το στόμα μου κλειστό. Ήθελα να πω στη μαμά τα νέα απ' το σχολείο. Τα ωραία πρώτα. Για τον Κωστή που έφτιαξε ένα τέλειο ρομπότ, για την Αϊσα που ζωγράφισε την κυρία Μαρία σαν νεράιδα και για την Ιουλία που δεν είχε κόκκινα κλαμένα μάτια.

Μετά τα άσχημα. Γιατί έγινε ένας φοβερός καυγάς, έπεσαν ποινές και τέτοια. Κρατήθηκα όμως για το βράδυ που θα ερχόταν στο κρεβάτι μου.

Η συμφωνία ήταν συμφωνία. Έστειλα στη μαμά μια καρδούλα με τα δυο μου χέρια και εκείνη μου φύσηξε ένα φιλί. Στο βασιλείο του γραφείου μιλούσαμε μόνο με καρδούλες και φιλιά.

Μου άρεσε πολύ αυτό. Καλά που είχα τον «Κατάσκοπό» μου για να περνάει η ώρα. Όταν η μικρή σκάλα της βιβλιοθήκης ήταν άδεια από βιβλία ακόμα, έβαζα στόχους στα πιο ψηλά ράφια. Αυτή τη φορά πέτυχα φοβερή σελίδα. Τι έβλεπαν τα ματάκια μου; Το ένα μάτι εδώ, το άλλο εκεί. Αλλού η μύτη. Αλλού το στόμα.

Αλλού το αυτί.

- Κάλλη, σου αρέσει ο Πικάσο; ρώτησε η μαμά και σιγουρεύτηκα πως είχε μάτια παντού.

Το είχα ακούσει αυτό το όνομα και από την κυρία Μαρία στα εικαστικά.

- Έχει πλάκα. Μοιάζει σαν να ζωγραφίζει ένα πράγμα από πολλές πλευρές, απάντησα.

- Σωστή! είπε η μαμά και ξαναγύρισε στον υπολογιστή της.

Εγώ κοιτούσα την παράξενη κυρία που καθόταν στην πολυθρόνα της. Την έβλεπα από το πλάι, την έβλεπα από εμπρός. Έκανα το ίδιο και με τη μαμά για να το τσεκάρω. Ο κύριος Πικάσο ζωγράφιζε πολύ σωστά τελικά. Τώρα που το σκέφτομαι, έχω αποδείξεις και από τα επεισόδια στο σχολείο. Έχουμε και λέμε... Η Άννα είχε δίκιο. Έφαγε μια στο κεφάλι από την μπάλα του Ηρακλή, είδε τον ουρανό με τ' άστρα και το είπε στην κυρία. Ο Ηρακλής είχε και αυτός δίκιο. Προειδοποίησε την Άννα να περιμένει μέχρι να σουτάρει, αλλά εκείνη έκανε του κεφαλιού της. Δίκιο είχε και ο Πάνος, που θύμωσε με την Άννα, γιατί με την γκάφα της την πλήρωσε όλη η τάξη.

Μουσιώνη, Λ., Η κατάσκοπος των βιβλίων

1 Συζητάμε στην τάξη:

α. Ποια είναι τα πρόσωπα και ποιος είναι ο τόπος όπου γίνονται τα γεγονότα;

β. Τι προβληματίζει την Κάλλη;

γ. Ποιο έργο τραβάει την προσοχή του κοριτσιού;

δ. Ποιος είναι ο Πικάσο;

ε. Η Κάλλη παρατήρησε ότι ο Πικάσο ζωγραφίζει ένα πράγμα από πολλές πλευρές. Πώς συνδυάζει αυτή την παρατήρηση με αυτά που έγιναν στο σχολείο; Εξηγούμε τον συλλογισμό της.

2 «Τι έβλεπαν τα ματάκια μου; Το ένα μάτι εδώ, το άλλο εκεί. Αλλού η μύτη. Αλλού το στόμα. Αλλού το αυτί. Έχει πλάκα.» Ζωγραφίζουμε τον πίνακα σύμφωνα με την περιγραφή και τη φαντασία μας. Συνοδεύουμε τη ζωγραφική μας με μία εξήγηση του έργου μας. (Τι δείχνει, τι συμβολίζει, ο ρόλος των χρωμάτων κτλ.)

3 Βρίσκουμε στο διαδίκτυο έναν πίνακα του Πικάσο. Τον παρουσιάζουμε στην τάξη, τον περιγράφουμε και μιλάμε για τα συναισθήματα που μας προκαλεί.

8 Το ερημονήσι

Θεέ μου, τι μπλε ξοδεύεις για να μη σε βλέπουμε!

Οδυσσέας Ελύτης

Γεια σου Απρίλη, γεια σου Μάρτη
και πικρή Σαρακοστή
βάζω πλώρη και κατάρτι
και γυρεύω ένα νησί
που δεν βρίσκεται στον χάρτη
βάζω πλώρη και κατάρτι
Γεια σας έχθρες, γεια σας μίσση
και γινάτι¹ καθενός
άμα βρεις το ερημονήσι
όλα τ' άλλα είναι καπνός [...]

Ελύτης Οδ., Τα Ρω του Έρωτα

Οι καλλιτέχνες ζωγραφίζουν με χρώματα αλλά και με λέξεις. Ποιες λέξεις στο ποίημα του Ελύτη μάς δημιουργούν εικόνες;

¹ Γινάτι: το πείσμα

Η Ενότητα 6 με μια ματιά

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

Τα ρήματα στον Μέλλοντα

Μέλλοντας Διαρκής	Μέλλοντας Συνοπτικός	Μέλλοντας Συντελεσμένος
θα κοιτάζω, θα σκέφτομαι	θα κοιτάξω, θα σκεφτώ	θα έχω κοιτάξει, θα έχω σκεφτεί

Τα συνδετικά επιρρήματα

- Βοηθούν στη σύνδεση ανάμεσα σε προτάσεις ή σε τμήματα ενός κειμένου. άρα, επομένως, έτσι, ωστόσο, πάντως, λοιπόν, τελικά

Οι προσδιορισμοί του τόπου

Επιρρήματα του τόπου	αλλού, ανάμεσα, αντίκρυ, απέναντι, γύρω, δίπλα, εδώ, εκεί, έξω, κάτω, κοντά, μακριά, μέσα, παντού, πουθενά πάνω, πίσω, χαμηλά, ψηλά κ.ά.
Φράσεις με προθέσεις	στο μουσείο, στην άκρη, στο σχολείο κ.ά.
Επίρρημα + φράση με πρόθεση	γύρω από τον βράχο, πάνω από τον Παρθενώνα, πίσω από τον ναό κ.ά.

Τα ουδέτερα ουσιαστικά σε -ον

το ενδιαφέρον, του ενδιαφέροντος | τα ενδιαφέροντα, των ενδιαφερόντων

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

- **Αρχαίοι πολιτισμοί:** κυκλαδικός πολιτισμός, αιγυπτιακός, ελληνικός, ανατολικοί πολιτισμοί, κυκλαδικά ειδώλια, πάπυροι, χειρόγραφα
- **βιβλίο:** βιβλιόφιλος, βιβλιοκριτική, βιβλιοπώλης, βιβλιοπωλείο, βιβλιογραφία, βιβλιοπαρουσίαση
- **βίος:** βιολογία, βιογραφία, βιότοπος, υδρόβιος
- **βιώνω:** αναβίωση, διαβίωση, επιβίωση, επιβιώνω
- **είδη τέχνης:** ζωγραφική, γλυπτική, χαρακτηριστική, ξυλογραφία

ΕΞΗΓΗΤΙΚΟ ΚΕΙΜΕΝΟ - ΕΞΗΓΗΣΗ

Τα μέρη (η δομή)	Γλωσσικά στοιχεία
1. Εισαγωγή Αναφορά στην κατασκευή: χρόνος, τόπος, πρόσωπα	• Ρήματα σε παρελθοντικό χρόνο • Ουσιαστικά • Αριθμητικά
2. Ανάπτυξη Εξήγηση της διαδικασίας κατασκευής και των αναγκών ή των δυσκολιών σε σειρά	• Ουσιαστικά, επίθετα • Προσδιορισμοί της αιτίας • Επιρρήματα: αρχικά, κατόπιν, στη συνέχεια, συνεπώς, έτσι • Αριθμητικά
3. Επίλογος Σχόλιο για την ολοκλήρωση της διαδικασίας ή συμπέρασμα για τη σημασία του γεγονότος.	• Επιρρήματα: τελικά, συνεπώς, επομένως • Επίθετα • Αριθμητικά

Ελέγχω τις γνώσεις μου

Α. Γράφω τη λέξη που περιγράφει η πρόταση.

1. Σπουδαία βιβλιοθήκη της αρχαιότητας:
2. Αρχαία αγαλματάκια από τις Κυκλάδες:
3. Επαναφέρω κάτι που είχε ξεχαστεί:

Β. Γράφω το ουδέτερο σε -ον στον σωστό τύπο.

4. Αναζητήσαμε βιβλία ανάλογα με τα μας. (ενδιαφέρον)
5. Τα κτίσματα του (μέλλον) θα είναι διαφορετικά από εκείνα του (παρελθόν)

Γ. Συμπληρώνω το κείμενο με τον κατάλληλο προσδιορισμό του τόπου.

παντού, σε ένα μουσείο, μπροστά, στις αίθουσες, στην είσοδο, δίπλα.
Μπαίνοντας (6) μπορείς να δεις (7) έργα τέχνης. (8) στις προθήκες ή (9) από αυτές υπάρχουν ταμπέλες που σου δίνουν πληροφορίες για το έκθεμα. (10), άλλωστε, υπάρχουν μουσειοφύλακες, που σε βοηθούν αν χρειαστείς περισσότερες πληροφορίες. Ο οδηγός που μπορείς να προμηθευτείς (11) θα σου χρειαστεί σε όλη τη περιήγησή σου στο μουσείο.

Δ. Γράφω τους μελλοντικούς χρόνους των ρημάτων: ονομάζω, ονομάζομαι

Μέλλοντας Διαρκής Μέλλοντας Συνοπτικός Μέλλοντας Συντελεσμένος

12.
13.

Ε. Συμπληρώνω το γράμμα που λείπει, προσέχοντας την ορθογραφία.

14. επιβί__ση, βι__λογία, ενδιαφέρ__ντα, συμφέρ__ντα

Στ. Υπογραμμίζω τα επίρρηματα του ποσού.

15. Είναι η πρώτη φορά που πήγα σε τόσο μεγάλο μουσείο. Είχε πολύ ωραία, παλιά αντικείμενα. Περισσότερο μου άρεσε μία προθήκη με χειρόγραφες σημειώσεις, μελανοδοχείο και πένα. Φαντάστηκα πόσο δύσκολα εύρισκαν σε εκείνα τα χρόνια υλικά γραφής, που εμείς χρησιμοποιούμε τόσο εύκολα σήμερα!

Μετρώ όλα τα σωστά:

ξαναδιαβάζω (έως 5) μέτρια (6-8) πολύ καλά (9-11) άριστα (12-15)

Βασικά ερωτήματα:

- Τι είναι αυτό που επιτρέπει τη ζωή στη Γη;
- Πώς ο άνθρωπος εξερευνά το διάστημα;
- Αν ταξίδευες στο διάστημα, τι θα ήθελες να δεις ή να ανακαλύψεις;

Πόσο όμορφη φαίνεται η Γη!

Σε τι διαφέρει η Γη μας από τους άλλους πλανήτες;

Μακάρι να ταξιδεύαμε στο διάστημα...

Πώς θα ήταν άραγε το ταξίδι;

1 Το θαύμα του νερού στη Γη

Τα παιδιά της Δ' τάξης είχαν μια ωφέλιμη συνάντηση με έναν περιβαλλοντολόγο.

Θα θέλαμε να μας πείτε για τα διαφορετικά στοιχεία που κάνουν τη Γη μας φιλόξενη για τη ζωή.

Η παρουσία της ζωής στον πλανήτη μας είναι πολύπλοκο θέμα αλλά στηρίζεται σε μια σειρά παραγόντων που της επέτρεψαν να αναπτυχθεί.

Ποιοι είναι αυτοί οι παράγοντες που δεν υπάρχουν σε άλλους πλανήτες;

Οι παράγοντες αυτοί είναι: η ύπαρξη νερού, η ύπαρξη ατμόσφαιρας και η κατάλληλη θερμοκρασία.

Μας εξηγείτε το θαύμα του νερού στη Γη μας; Καθημερινά ακούμε πόσο σημαντικό είναι το νερό και πόσο βλαπτική είναι η έλλειψή του.

Παιδιά, το νερό κάνει ένα αδιάκοπο ταξίδι στον πλανήτη μας, που λέγεται και **κύκλος του νερού**. Οι επιστήμονες τον ονομάζουν αλλιώς υδρολογικό κύκλο. Το νερό της θάλασσας, των ποταμών και των λιμνών, καθώς ζεσταίνεται από τον Ήλιο, **εξατμίζεται**, δηλαδή γίνεται **υδρατμός**. Με την εξάτμιση του νερού, οι υδρατμοί ανεβαίνουν ψηλά στον ουρανό και σχηματίζουν τα σύννεφα. Καθοριστική σε αυτό το στάδιο είναι η ύπαρξη της γήινης ατμόσφαιρας.

Και τι συμβαίνει ακριβώς στην **ατμόσφαιρα**;

Εκεί τα σύννεφα των υδρατμών «ψύχονται», κρυώνουν δηλαδή, και, όταν πυκνώσουν αρκετά, ξαναγίνονται σταγόνες και πέφτουν στη γη σαν βροχή, χαλάζι ή χιόνι. Το νερό δηλαδή επιστρέφει στη θάλασσα, στα ποτάμια, στις λίμνες, στο έδαφος και στο υπέδαφος. Αυτό, με λίγα λόγια, είναι το αδιάκοπο ταξίδι του νερού.

Άρα και η ατμόσφαιρα είναι απαραίτητη για τη διατήρηση του νερού και της ζωής στη Γη.

Η ατμόσφαιρα της Γης είναι πολύτιμη. Διατηρεί τη θερμοκρασία της Γης σε επίπεδα κατάλληλα για τη ζωή. Με την ατμοσφαιρική πίεση ο αέρας παραμένει στη Γη και συμβαίνουν τα καιρικά φαινόμενα, όπως οι βροχές, οι χιονοπτώσεις, οι άνεμοι.

Σας ευχαριστούμε πολύ! Μας πλουτίσατε με νέες γνώσεις και μας δημιουργήσατε το ενδιαφέρον να μάθουμε περισσότερα.

Μπορούμε να ξανασυναντηθούμε, παιδιά, και να συνεχίσουμε τη συζήτησή μας!

1 Επιλέγω με ☒. Το κείμενο που διαβάσαμε:

α πληροφορεί και εξηγεί ☐ **β** δίνει οδηγίες ☐ **γ** αφηγείται ☐

2 Ποιοι είναι οι παράγοντες που συνδέονται με την ύπαρξη ζωής στη Γη; Επιλέγουμε έναν από αυτούς και εξηγούμε πώς λειτουργεί.

3 Το φυσικό φαινόμενο «κύκλος του νερού» εμφανίζεται στο κείμενο με διαφορετικές εκφράσεις. Ποιες είναι αυτές; Πώς διαφοροποιούνται μεταξύ τους;

- επιστημονική: _____
- σχολική: _____
- λογοτεχνική: _____

Γιατί έχουμε τόσες εκφράσεις για το φαινόμενο αυτό; Γράφεις μία δική σου:

2 Η Γη, ο φιλόξενος πλανήτης

Αν ένα διαστημόπλοιο με εξωγήινους πλησιάσει κάποτε τους πλανήτες του **ηλιακού μας συστήματος** και τους δορυφόρους τους, οι επιβάτες του θα δουν στον Άρη άγονες ερήμους. Πιο μακριά, η **Αφροδίτη** καλύπτεται από έναν πυκνό μανδύα δηλητηριώδους ατμόσφαιρας.

Σε αντίθεση με τους μελαγχολικούς αυτούς πλανήτες, η Γη εμφανίζει αμέσως μια ελκυστική μορφή. Μέσα από την ατμόσφαιρά της, διακρίνονται οι ωκεανοί και οι ήπειροι! Η ατμόσφαιρα της Γης αποτελείται από άζωτο και οξυγόνο, ενώ η ατμόσφαιρα της Αφροδίτης και του **Άρη** αποτελείται κυρίως από διοξείδιο του άνθρακα.

Παρόλο που η Γη έχει κοινή καταγωγή με τους γείτονές της, διαφέρει ουσιαστικά ως προς τη θερμοκρασία. Στην Αφροδίτη η θερμοκρασία ανεβαίνει, σε εκατοντάδες βαθμούς. Αντίθετα στον Άρη είναι αισθητά κάτω από το μηδέν.

Η Γη όμως έχει ιδανική θερμοκρασία για τη ζωή, χάρη στην απόστασή της από τον **Ήλιο** και στην ατμόσφαιρά της, που την προστατεύει. Αυτές οι συνθήκες επιτρέπουν την ύπαρξη νερού και σταθερού κλίματος, που είναι απαραίτητα στοιχεία για τη γένεση, την ανάπτυξη και τη διατήρηση της ζωής.

Γραμματικάκης Γ., *Η κόμη της Βερενίκης* (διασκευή),

1 Σε ποιον πλανήτη αναφέρεται κάθε πληροφορία; Επιλέγω με

Χαρακτηριστικά πλανήτη	Γη	Άρης	Αφροδίτη
1. Η επιφάνεια καλύπτεται από άγονες ερήμους.			
2. Η ατμόσφαιρα είναι δηλητηριώδης.			
3. Μέσα από την ατμόσφαιρα διακρίνονται οι ωκεανοί και οι ήπειροι.			
4. Η ατμόσφαιρα αποτελείται από άζωτο και οξυγόνο.			
5. Η ατμόσφαιρα αποτελείται κυρίως από διοξείδιο του άνθρακα.			
6. Επικρατεί θερμοκρασία ιδανική για τη ζωή.			

3 Το ηλιακό μας σύστημα

1^η ακρόαση

1 Σωστό ή Λάθος; Βάζω .

	Σ	Λ
1. Η μισή Γη, που είναι στραμμένη προς τον Ήλιο έχει μέρα.		
2. Η Γη γυρίζει σε τροχιά γύρω από τη Σελήνη.		
3. Οι πλανήτες που βρίσκονται σε τροχιά γύρω από τον Ήλιο είναι 7.		
4. Ο Δίας και ο Κρόνος ονομάζονται γίγαντες πάχου.		
5. Ο Δίας έχει πάνω από 60 φεγγάρια.		
6. Οι δακτύλιοι του Κρόνου είναι από σύννεφα αερίων.		

2^η ακρόαση

2 Ακούω και συμπληρώνω τις πληροφορίες.

- α. Οι δύο πλανήτες που βρίσκονται πιο κοντά στον Ήλιο είναι: _____.
- β. Ο Κόκκινος πλανήτης είναι καλυμμένος με σκόνη σαν σκουριά και το όνομά του είναι: _____.
- γ. Η Γη είναι ο μόνος πλανήτης που φιλοξενεί _____.
- δ. Πολλοί πλανήτες έχουν δικά τους _____ όπως η Γη.
- ε. Ο _____ είναι ο μεγαλύτερος πλανήτης του ηλιακού συστήματος.

3 Συζητάμε.

- α. Τι είναι το ηλιακό σύστημα; Μπορείς να το περιγράψεις με δικά σου λόγια;
- β. Αν μπορούσες να ζήσεις σε έναν άλλο πλανήτη, ποιον θα διάλεγες και γιατί;

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

Θεματικό λεξιλόγιο: Γη και σύμπαν

1 Καταγράφουμε το λεξιλόγιο που συναντήσαμε στα κείμενα 1 και 2.

Ουσιαστικά (Δηλώνουν ουράνια σώματα ή φυσικά στοιχεία.)	Επίθετα (Δηλώνουν ιδιότητες.)	Ρήματα (Δηλώνουν φυσικά φαινόμενα και φυσικές δραστηριότητες.)

2 Βάζουμε το ρήμα ως πυρήνα και δημιουργούμε προτάσεις για το σύμπαν.

- α. _____
- β. _____

3 Στο κείμενο 1 εντοπίζουμε λέξεις που έχουν σχηματιστεί με τη λέξη «ατμός». Τις χωρίζουμε στα μέρη τους και εξηγούμε τη σημασία.

Λέξη	Μέρη που την αποτελούν	Σημασία
εξατμίζεται	_____ + _____	

Πώς σκέφτηκες για να βρεις τη σημασία των λέξεων; Επιβεβαίωσε με το λεξικό σου. Αναζήτησε και άλλες λέξεις που περιέχουν τη λέξη «ατμός».

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

1. Επίθετα σε -ύς, -ιά, -ύ

Εντοπίζουμε τα επίθετα και τα κυκλώνουμε.

Ο Ερμής μοιάζει πολύ με τη Σελήνη. Έχει επιφάνεια που φαίνεται σαν να είναι από τσιμέντο: Έχει σταχτί χρώμα και επίσης βαθιούς κρατήρες. Σε κάποιες φωτογραφίες φαίνεται καφετής. Ο σταχτής Ερμής έχει και μακριές, βαθιές χαράδρες με μήκη που ξεπερνούν τα 500 χιλιόμετρα και ύψη που ξεπερνούν τα 3.000 μέτρα!

Ποια επίθετα βρήκαμε; Τι ιδιότητες δηλώνουν;

βαθύς, βαθιά, βαθύ

	Ενικός αριθμός			Πληθυντικός αριθμός		
Ονομαστική	ο βαθύς	η βαθιά	το βαθύ	οι βαθιοί	οι βαθιές	τα βαθιά
Γενική	του βαθύ/ιού	της βαθιάς	του βαθιού	των βαθιών		
Αιτιατική	τον βαθύ	τη βαθιά	το βαθύ	τους βαθιούς	τις βαθιές	τα βαθιά

Έτσι κλίνονται τα επίθετα: ο βαρύς, ο μακρύς, ο παχύς, ο πλατύς. (Δηλώνουν μεγέθη και διαστάσεις.)

Τι παρατηρούμε στην ορθογραφία των καταλήξεων;

Στην κατάληξη, όταν το [ι] τονίζεται, γράφεται με _____. Όταν δεν τονίζεται, γράφεται με _____.
Γράφουμε: π.χ. ο βαθύς, του βαθιού κ.ά.

2. Επίθετα -ής, -ιά, -ί

Ενικός αριθμός			Πληθυντικός αριθμός		
Ον.	ο σταχ τής	η σταχ τιά	το σταχ τί	οι σταχ τιοί	οι σταχ τιές τα σταχ τιά
Γεν.	του σταχ τή/ιού	της σταχ τιάς	του σταχ τιού	των σταχ τιών	
Αιτ.	τον σταχ τή	τη σταχ τιά	το σταχ τί	τους σταχ τιούς	τις σταχ τιές τα σταχ τιά

Έτσι κλίνουν τα επίθετα: ο θαλασ**σής**, καφε**τής**, ο χρυσα**φής**, ο πορτοκα**λής**.
Δηλώνουν χρώματα.

Σε κάποιες περιπτώσεις χρησιμοποιούμε **άκλιτο** τον τύπο των επιθέτων που δηλώνουν χρώμα: π.χ. η πορτοκα**λί** τσάν**τα**, της πορτοκα**λί** τσάν**τας**, των πορτοκα**λί** τσαν**τών** (**Όχι** των πορτοκα**λιών** επειδή θα δημιουργούνταν σύγχυση με τη γενική του αντίστοιχου ουσιαστικού → η πορτοκα**λιά** / της πορτοκα**λιάς** / των πορτοκα**λιών**.)

- η βυσσινί κουρ**τίνα** → οι βυσσινί κουρ**τίνες**
- το θαλασσί καπέ**λο** → τα θαλασσί καπέ**λα** κ.ά.

 Συνδυάζουμε επίθετα σε -ής, -ιά, -ί, με ουσιαστικά που δηλώνουν χρώμα, και συμμετέχουμε σε μικρούς διαλόγους.

- Θέλεις αυτόν τον _____ μαρκαδόρο για τον ουρανό;
- Όχι, προτιμώ τον _____ επειδή θέλω να χρωματίσω την Αφροδίτη.

Εφαρμόζουμε:

1 Διαβάζουμε το κείμενο και συμπληρώνουμε τα επίθετα στη σωστή πτώση.

Οι αστροναύτες αντίκρισαν από τον διαστημικό σταθμό τον Ερμή με το _____ (σταχ**τής**) έδαφος και τους _____ (βαθ**ύς**) κρατήρες.
Θάύμασαν τη Γη με τη _____ και _____ (θαλασ**σής**, παχ**ύς**) ατμόσφαιρα και εντυπωσιάστηκαν από το _____ (πορτοκα**λής**) και συγχρόνως λαμπερό χρώμα της Αφροδίτης.

3. Συγκρίνω με επίθετα

Έχω διαβάσει ότι ο Ερμής είναι μικρό**τερος** από τη Γη, αλλά και γρηγορό**τερος**.

Και ο θεός Ερμής ήταν ταχύ**τατος** και γι' αυτό τον έλεγαν φτεροπόδαρο!

- Τι συγκρίνουν τα παιδιά; Ποιες λέξεις χρησιμοποιούν για τη σύγκριση;
- Στα επίθετα κυκλώνουμε το στοιχείο που βοηθά στη σύγκριση.

Παραθετικά είναι οι μορφές των επιθέτων που δείχνουν **σύγκριση** ή **σε ποιον βαθμό** υπάρχει το χαρακτηριστικό που δείχνει το επίθετο.

- Συγκριτικός βαθμός** → Συγκρίνουμε μεταξύ δύο ή περισσότερων.
π.χ. Ο Ερμής είναι **ταχύτερος** από τη Γη.
- Υπερθετικός βαθμός** → Δείχνουμε ότι το χαρακτηριστικό υπάρχει στον πιο μεγάλο βαθμό. π.χ. Ο Ερμής είναι **ταχύτατος**.

Σχηματισμός των παραθετικών

Βασικό επίθετο (Αρχικό επίθετο)	Συγκριτικός βαθμός θέμα + τερος , -η, -ο	Υπερθετικός βαθμός θέμα + τατος , -η, -ο
ωραίος, ωραία, ωραίο	ωραιό τερος	ωραιό τατος
	πιο + βασικό επίθετο	πολύ + βασικό επίθετο
π.χ. ωραίος	πιο ωραίος	πολύ ωραίος

2 Συγκρίνουμε χρησιμοποιώντας τον συγκριτικό βαθμό.

- Ο Ερμής είναι _____ ή πιο _____ (**μικρός**) από τη Γη.
- Η ατμόσφαιρα του Ερμή και του Άρη είναι _____ ή πιο _____ (**αραιή**) από την ατμόσφαιρα της Γης.

3 Σχηματίζουμε τον υπερθετικό βαθμό των επιθέτων.

1. Η χαράδρα είναι **πολύ βαθιά** ή _____ (**βαθύς**).
2. Ο πύραυλος είναι **πολύ ταχύς** ή _____ (**ταχύς**).

ΕΞΗΓΗΤΙΚΟ ΚΕΙΜΕΝΟ Εξήγηση

1 Παρατηρούμε την εικόνα και εξηγούμε προφορικά τον «κύκλο του νερού».

2 Συμπληρώνουμε τον πίνακα του κειμενικού τύπου. Κατόπιν, γράφουμε το εξηγητικό κείμενο στο τετράδιο.

«Το ταξίδι του νερού»

1. Εισαγωγή Γενική αναφορά στο φαινόμενο.	
2. Ανάπτυξη Εξήγηση της διαδικασίας δημιουργίας του σε χρονική σειρά. Αρχικά..., Κατόπιν... Αργότερα..., Στο τέλος...	
3. Επίλογος Συμπέρασμα ή σχόλιο για τη σημασία του γεγονότος.	

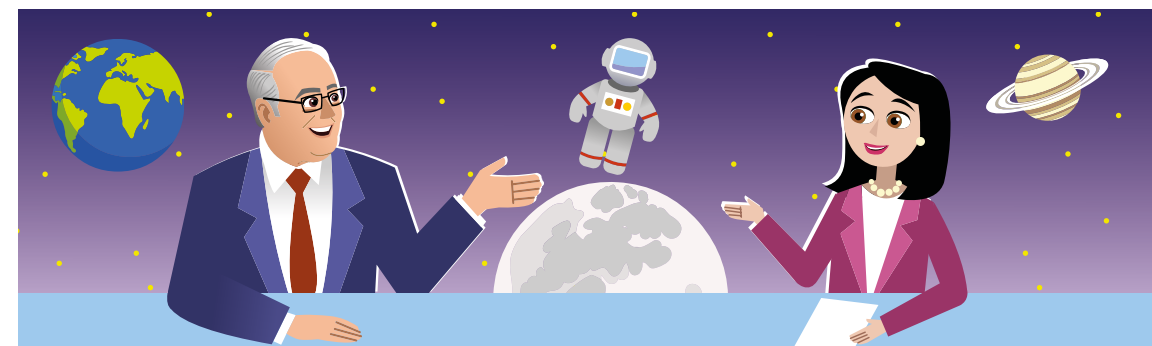
➔ Τετράδιο Εργασιών 2, σελ. 55

3 Σε ομάδες αναλαμβάνετε να διερευνήσετε έναν πλανήτη. Αναζητήστε στοιχεία για:

- τη θέση του στο ηλιακό σύστημα
- το έδαφος, την ατμόσφαιρα και τη θερμοκρασία του
- τη διάρκεια του έτους και τους δορυφόρους του.

Μπορείτε να αναφέρετε στοιχεία για τις ερευνητικές αποστολές σε αυτόν. Συνθέστε την ταυτότητά του και παρουσιάστε μαζί με εικόνες ή βίντεο.

4 Συνέντευξη με τον Διονύση Σιμόπουλο
Ο αστροφυσικός που έφερε την αστρονομία κοντά στα παιδιά

Κύριε Σιμόπουλε, πώς επιτεύχθηκε η προσπάθεια του ανθρώπου για την κατάκτηση του διαστήματος;

Ο στόχος του ανθρώπου να επισκεφτεί το Διάστημα ξεκίνησε το 1961 με την πτήση του Γιούρι Γκαγκάριν γύρω από τη Γη. Από εκεί και πέρα η προσπάθεια αυτή ήταν και γρήγορη και θαυματική, αφού χρειάστηκαν οκτώ μόλις χρόνια για να επιτευχθεί η πρώτη βόλτα του ανθρώπου στην επιφάνεια ενός άλλου κόσμου.

Πώς εξελίχθηκαν οι μηχανές πτήσης* που έστειλαν τον άνθρωπο στο Διάστημα;

Η εξέλιξη αυτή έχει μια ιστορία μερικών μόνο δεκαετιών. Από την πτήση του πρώτου αεροπλάνου των αδελφών Ράιτ το 1903 δεν πέρασαν παρά 65 μόνο χρόνια μέχρι την πρώτη επανδρωμένη επίσκεψη του ανθρώπου στη γειτονιά της Σελήνης. Η διαστημική πτήση που προσεδάφισε* τους δύο πρώτους ανθρώπους στη Σελήνη έγινε στις 20 Ιουλίου του 1969 με το Απόλλων 11 και με πλήρωμα τους αστροναύτες Νιλ Άρμστρονγκ, Έντουιν Μπαζ Όντριν και Μάικλ Κόλινς.

Κάποτε η ιδέα να πάμε στο Διάστημα φάνταζε ως απραχματοποίητο όνειρο. Πώς όμως ο Ιούλιος Βερν γνώρισε επιτυχία με το βιβλίο του «Από τη Γη στη Σελήνη», που δημοσιεύτηκε το 1865;

Ο Ιούλιος Βερν και οι άλλοι καλοί συγγραφείς επιστημονικής φαντασίας γνώρισαν επιτυχία γιατί χρησιμοποίησαν τις γνώσεις της εποχής τους, κάνοντας τα μυθιστορήματά τους περισσότερο αληθοφανή.

<https://diastixo.gr>, 2022 <https://diastixo.gr/sinentefxeis/ellines/18782-simopoulos-dionisis-2022>, (διασκευή)

* μηχανές πτήσης: Κάθε κατασκευή που πραγματοποιεί πτήσεις (αεροπλάνο, πύραυλος κτλ.)

προσεδάφίζω: Οδηγώ ένα ιπτάμενο σκάφος στο έδαφος.

ΗΞΕΡΕΣ ΟΤΙ...

Η πορεία του ανθρώπου προς το διάστημα συνδέεται άμεσα με τη χρήση του πυραύλου. Ο **πύραυλος** έχει ισχυρούς κινητήρες που καταναλώνουν μεγάλες ποσότητες καυσίμων, ώστε να προωθηθεί και να περάσει τη γήινη ατμόσφαιρα. Μοιάζει με ένα μπαλόνι γεμάτο αέρα που, καθώς το πιέζουμε, φεύγει ο αέρας από το εσωτερικό του και αυτό κινείται με ορμή προς την αντίθετη κατεύθυνση.

1 Το θέμα της συνέντευξης είναι: _____

2 Πού μπορούμε να συναντήσουμε ένα τέτοιο κείμενο; _____, _____, _____

3 Καταγράφουμε πρόσωπα και γεγονότα:

Χρονολογία	Πρόσωπο/α	Γεγονός
1865		Δημοσίευση μυθιστορήματος «Από τη Γη στη Σελήνη»
1903		
1961		
1969	Νιλ Άρμστρονγκ, Έντουιν Μπαζ Όλντριν και Μάικλ Κόλινς	

4 Σε ζευγάρια αναλαμβάνουμε τους ρόλους του δημοσιογράφου και του επιστήμονα και παίρνουμε συνέντευξη. Χρησιμοποιούμε τα στοιχεία του πίνακα και άλλες πληροφορίες, που διαβάσαμε, για να ετοιμάσουμε τις ερωτήσεις και τις απαντήσεις.

5 α. Αναζητούμε στο λεξικό μας τη λέξη «πύραυλος». Ποια είναι η προέλευσή της; _____

β. Σκεφτόμαστε και άλλες λέξεις που περιέχουν την αρχαία ελληνική λέξη «πυρ».

πυροβολώ, _____, _____

5 Η καθημερινότητα στο διάστημα

Δεν είναι εύκολο να γίνει κανείς αστροναύτης! Πρέπει να έχει γενναιότητα, αλλά και πτυχίο φυσικής, μηχανικής ή και μαθηματικών. Επίσης πρέπει να λάβει ειδική εκπαίδευση στη διαστημική μηχανική, ρομποτική, πλοήγηση αλλά και ιατρική, που διαρκεί 4 έως 10 χρόνια.

Η ζωή σε ένα **διαστημόπλοιο** είναι εξαιρετικά δύσκολη, καθώς ό,τι θεωρούμε αυτονόητο εδώ στη Γη εκεί δεν είναι, αφού δεν υπάρχει **βαρύτητα**. Η ημέρα στον διαστημικό σταθμό είναι γεμάτη με δραστηριότητες όπως επιστημονικά πειράματα, συντήρηση του σταθμού και προσωπική υγιεινή. Η άσκηση αποτελεί καθημερινή δραστηριότητα για να διατηρούν καλή φυσική κατάσταση. Οι αστροναύτες τρέχουν σε διαδρόμους και χρησιμοποιούν **ειδικά μηχανήματα αντίστασης** για να γυμνάζουν το σώμα. Τα γεύματά τους είναι προκατασκευασμένα και συνήθως προετοιμάζονται γρήγορα.

Η βαρύτητα είναι ανύπαρκτη, οπότε η κίνηση γίνεται κυρίως με πλεύση. Η νυχτερινός ύπνος πραγματοποιείται σε **ειδικούς υπνόσακους** και διαρκεί περίπου 8 ώρες. Η ημέρα ακολουθεί τον ρυθμό 24 ωρών, όπως στη Γη.

https://www.esa.int/Science_Exploration/Human_and_Robotic_Exploration/Lessons_online/E_zohe_sto_dihastema (διασκευή)

1 Σωστό ή Λάθος; Βάζω ☒.

	Σ	Λ
1. Η εκπαίδευση των αστροναυτών διαρκεί 4 έως 10 μήνες.		
2. Είναι αδύνατο να γυμναστούν οι αστροναύτες στον διαστημικό σταθμό.		
3. Η ημέρα στον διαστημικό σταθμό περιλαμβάνει κυρίως ανάπαυση.		
4. Οι αστροναύτες τρώνε γεύματα που θέλουν λίγο χρόνο προετοιμασίας.		
5. Οι αστροναύτες στο διαστημόπλοιο κινούνται σαν να γλιστρούν στον χώρο.		

2 Σας εντυπωσιάζει η ζωή των αστροναυτών στον διαστημικό σταθμό; Αναζητήστε κι άλλες πληροφορίες και γράψτε ένα κείμενο όπου εξηγήτε τις δυσκολίες τους.

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

Λέξεις για το διάστημα

1 α. Στα κείμενα που διαβάσαμε εντοπίζουμε λέξεις για το διάστημα και τις τοποθετούμε σε κάθε κατηγορία. Συμπληρώνουμε και με άλλες.

αντικείμενα	ενέργειες
μηχανές, πτήσης	πτήση

β. Παρατηρούμε τη λέξη «επανδρωμένη». Ποια μικρότερη λέξη περιέχει;

«Δεν πέρασαν παρά 65 μόνο χρόνια μέχρι την πρώτη επανδρωμένη επίσκεψη του ανθρώπου στη γειτονιά της Σελήνης.»

Τι υποθέτουμε ότι σημαίνει η φράση «επανδρωμένη επίσκεψη»;

Οι λέξεις «χρόνος» και «έτος»

2 α. Στο κείμενο «Η καθημερινότητα στο διάστημα» διαβάσαμε: «Η εκπαίδευση διαρκεί από 4 έως 10 χρόνια».

- Θα μπορούσε η ίδια πρόταση να είναι διατυπωμένη έτσι: «Η εκπαίδευση διαρκεί από 4 έως 10 έτη».
- Παρατηρούμε ότι οι λέξεις «χρόνος» και «έτος» έχουν την σημασία, είναι δηλαδή.

β. Τοποθετώ τις λέξεις στις οικογένειές τους.

πολύχρονος | ετήσιος | μονοετής | διετής | τρίχρονος | χρονιά | δεκάχρονος | δεκαετία

Χρόνος: _____

Έτος: _____

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

1. Αντωνυμίες αόριστες (για μη συγκεκριμένο)

Τίποτα δεν είναι εύκολο στο διάστημα. Οι αστροναύτες πρέπει να μάθουν καθετί που εδώ στη Γη γίνεται πολύ εύκολα.

- Οι λέξεις τίποτα, καθετί, είναι αόριστες αντωνυμίες. Χρησιμοποιούμε τις αόριστες αντωνυμίες όταν δεν καθορίζουμε ακριβώς για τι μιλάμε, αλλά αόριστα σε κάποιον ή κάτι. Στον διάλογο που διαβάσαμε οι αόριστες αντωνυμίες βρίσκονται στη θέση του υποκειμένου (Τίποτα) ή του αντικειμένου (καθετί).

Οι αόριστες αντωνυμίες διακρίνονται σε:

α. Κλιτές:

κάποιος - κάποια - κάποιο	μερικοί - μερικές - μερικά
κάθενας - καθεμιά (καθεμία) - καθένα	άλλος - άλλη - άλλο
κανένας (κανείς) - καμία (καμιά) - κανένα	κάμποσος - κάμποση - κάμποσο

β. Ακλιτες: κάθε, καθετί, κάτι, τίποτα

Συμπληρώνουμε το κείμενο με την αόριστη αντωνυμία που ταιριάζει.

Ένας αστρονόμος αποφάσισε να παρατηρήσει τον ουρανό με το καινούριο, ισχυρό, τηλεσκόπιό του και να ανακαλύψει κι αυτός _____ στον απέραντο ουρανό. Ίσως νέα άστρα ή δορυφόρους. _____ έλεγαν ότι δεν θα καταφέρει _____. _____ που παρατηρούσε ο αστρονόμος μας ήταν διαφορετικό και μοναδικό και _____ δεν ήταν ασήμαντο. Τελικά κατάφερε να ανακαλύψει έναν άγνωστο πλανήτη. Κάποιοι υποψιάζονταν ότι υπάρχει αυτός ο πλανήτης, _____ όμως δεν το είχε πει με σιγουριά.

2. Αριθμητικά επίθετα

Στο κείμενο «**Η καθημερινότητα στο διάστημα**» υπάρχουν ψηφία αριθμών. Τα κυκλώνουμε.

Οι λέξεις *τέσσερις, οχτώ, δέκα, είκοσι τέσσερις, τέσσερα*, φανερώνουν αριθμούς και λειτουργούν ως επίθετα (προσδιορίζουν ουσιαστικά).

Είναι τα αριθμητικά επίθετα με τα οποία δηλώνουμε:

- ποσότητα → **απόλυτα** π.χ. Έχω **δύο** βιβλία για το Διάστημα.
- σειρά → **τακτικά** π.χ. Στον διαγωνισμό Λογοτεχνίας ήρθα **δεύτερη**.
- από πόσα μέρη αποτελείται κάτι → **πολλαπλασιαστικά**
π.χ. Κέρδισα μία **διπλή** πρόσκληση για το Πλανητάριο.
- πόσες φορές μεγαλύτερο είναι κάτι άλλο → **αναλογικά**
Η νέα ομάδα έχει **διπλάσια** μέλη από την προηγούμενη.

 Συμπληρώνουμε τον πίνακα.

	Αριθμητικά επίθετα			
Ψηφία	Απόλυτα	Τακτικά	Πολλαπλασιαστικά	Αναλογικά
3				
4	τέσσερις			
9				
25				
10				

- α.** Τα απόλυτα αριθμητικά που ξεπερνούν τη δεκάδα γράφονται ως **μία λέξη έως το δεκαεννέα**. Γράφονται με δύο λέξεις από το **είκοσι ένας** και πάνω.
- β.** Γράφονται με **-vv-**: **εννέα/εννιά** και **εννιακόσιοι**.
- γ.** Γράφονται με **-v-** : **ενενήντα, ένατος**.

3. Από το ρήμα στο ουσιαστικό

Μπορούμε να δώσουμε μια **πληροφορία** χρησιμοποιώντας **ρήμα** (π.χ. *Ο πύραυλος εκτοξεύτηκε*). Μπορούμε να δώσουμε την ίδια πληροφορία μετατρέποντας το ρήμα σε ουσιαστικό. (π.χ. *Η εκτόξευση του πυραύλου*).

Παράδειγμα

α. Εκτοξεύτηκε ο πύραυλος.

β. Εκτόξευση του πυραύλου.

- Τι παρατηρούμε; Ποιες αλλαγές έγιναν από το **(α)** στο **(β)**;
- Το ρήμα έγινε _____.
 - Η ονομαστική πτώση έγινε _____.

γ. Η Nasa **δημοσίευσε** τις πρώτες φωτογραφίες.

Δημοσιεύτηκαν από τη Nasa οι πρώτες φωτογραφίες.

Δημοσίευση
των πρώτων
φωτογραφιών
από τη Nasa

Συμπεραίνουμε:

Μπορούμε να μεταφέρουμε μια πληροφορία μετατρέποντας το ρήμα σε ουσιαστικό.

Γράφουμε την είδηση με ρήμα και με ουσιαστικό.

προσεδαφίζω | προσεδαφίζομαι | προσεδάφιση

- α.** Η διαστημική συσκευή προσεδαφίζει τους αστροναύτες στη Σελήνη.
- β.** Οι αστροναύτες _____ στη Σελήνη.
- γ.** _____ των αστροναυτών στη Σελήνη από τη διαστημική συσκευή.

6 Το φεγγαράκι απόψε...

Το φεγγαράκι απόψε στο γυαλό
θα πέσει, ένα βαρύ μαργαριτάρι.
Κι απάνω μου θα παίζει το τρελό
τρελό φεγγάρι.

Όλο θα σπάει το κύμα ρουμπινί*
στα πόδια μου σκορπίζοντας αστέρια.
Οι παλάμες μου θα 'χουνε γενεί
δυο περιστέρια·

Θ' ανεβούν – ασημένια δυο πουλιά –
με φεγγάρι – δυο κούπες – θα γεμίζουν,
με φεγγάρι τους ώμους, τα μαλλιά
θα μου ραντίζουν.

Το πέλαγο χρυσάφι αναλυτό.
Θα βάλω τ' όνειρό μου σε καϊκι
ν' αρμενίσει. Διαμάντι θα πατώ
λαμπρό χαλίκι.

Κώστας Καρυωτάκης

https://www.greek-language.gr/digitalResources/literature/tools/concordance/browse.html?cnd_id=8&text_id=995

1 α. Διαβάζουμε εκφραστικά το ποίημα. Ποια συναισθήματα μάς δημιουργεί; β. Ποιο είναι το θέμα του ποιήματος;

2 α. Σε πόσες στροφές είναι χωρισμένο το ποίημα; β. Ποιες εικόνες διακρίνουμε σε κάθε στροφή;

* ρουμπινί: Αυτό που έχει το χρώμα του ρουμπινιού, βαθύ κόκκινο.

3 Ο ποιητής δίνει στα στοιχεία της φύσης ιδιότητες πολύτιμων λίθων και μετάλλων. Αντιστοιχίζουμε.

1. το φεγγάρι

2. το κύμα

3. δυο πουλιά

4. το πέλαγο

5. το χαλίκι

α. ασημένια

β. βαρύ μαργαριτάρι

γ. διαμάντι

δ. χρώμα ρουμπινί

ε. χρυσάφι αναλυτό

4 α. Στο ποίημα «Πανσέληνος στην Κερύνη» ποιο χρώμα κυριαρχεί στην περιγραφή; β. Ποιοι είναι οι θησαυροί της θάλασσας;

Πανσέληνος στην Κερύνη

Απλώνει η πανσέληνος τ' ασήμι της στη θάλασσα [...]

Χιλιάδες οστρακόδερμα
βγαίνουνε θαρρετά στο φως
να βάψουνε το κέλυφος τους ασημί,
να θησαυρίσουν στα κογχύλια τους
τον ήχο της εσπέρας.

Κρανιδιώτης Ν., Ποίηση (1951-1986)

5 Παρατηρούμε τον ζωγραφικό πίνακα και ανακαλύπτουμε ομοιότητες με τα ποιήματα που διαβάσαμε.

6 Ζωγραφίζουμε κι εμείς το φεγγαράκι, όπως το φανταζόμαστε. Δίνουμε έναν τίτλο στο ζωγραφικό μας έργο. Αναρτούμε τις ζωγραφιές μας στο ταμπλό της τάξης.

7 Πυρ!

Διαβάζουμε τον τίτλο του κειμένου. Ποιο άραγε να είναι το θέμα του κειμένου που θα διαβάσουμε; Επιλέγουμε με

α ☐ Μία πυρκαγιά **β** ☐ Ένας πόλεμος **γ** ☐ Μια εκτόξευση

Το έργο «Από τη Γη στη Σελήνη» (1865) είναι ένα από τα γνωστότερα μυθιστορήματα επιστημονικής φαντασίας του Ιούλιου Βερν. Ο συγγραφέας αφηγείται την προσπάθεια τριών θαρραλέων ανδρών να ταξιδέψουν στη Σελήνη με μια οβίδα. Στο απόσπασμα παρακολουθούμε την εκτόξευση η οποία πραγματοποιήθηκε με επιτυχία την 1η Δεκεμβρίου. Είναι αξιοσημείωτο ότι ο Βερν γράφει το μυθιστόρημά του σε μια εποχή που ο άνθρωπος δεν έχει κάνει ακόμη αεροπορικές πτήσεις και, ασφαλώς, δεν υπάρχει ακόμη αεροδιαστημική τεχνολογία.

Ξημέρωσε η 1η Δεκεμβρίου, η μοιραία μέρα. Αν το βλήμα - διαστημόπλοιο δεν εκτοξευόταν το ίδιο εκείνο βράδυ, στις 10 και 46 πρώτα λεπτά και 40 δευτερόλεπτα θα έπρεπε να περάσουν 18 χρόνια, ώσπου η Σελήνη να ξαναβρεθεί στις ίδιες ευνοϊκές

συνθήκες, δηλαδή από τη μια να περνά από το ζενίθ* και ταυτόχρονα να είναι στο περίγειό* της. Ο καιρός ήταν θαυμάσιος. Μολονότι ο χειμώνας πλησίαζε, ο Ήλιος αστραποβολούσε και έλουζε με τα φωτεινά του κύματα τη Γη, που τρία παιδιά της θα την εγκατέλειπαν, για να πετάξουν προς έναν καινούριο κόσμο.

Ο Μάρτισσον παρακολουθούσε με το βλέμμα στον δείκτη του χρονομέτρου του. Σαράντα μόλις δευτερόλεπτα τούς χώριζαν από την ώρα της εκκίνησης. Και καθένα από αυτά έμοιαζε ατελείωτο, σαν αιώνας. Όταν πέρασαν τα 20 δευτερόλεπτα, μια γενική ανατριχίλα διαπέρασε από άκρη σ' άκρη το πλήθος. Καθένας σκεφτόταν πως και οι τρεις ριψοκίνδυνοι ταξιδιώτες, κλεισμένοι μέσα στη μεταλλική οβίδα, μετρούσαν κι εκείνοι τα τρομερά αυτά δευτερόλεπτα.

Μερικές φωνές ακούστηκαν εδώ και εκεί.

- Τριάντα πέντε!... Τριάντα έξι... Τριάντα επτά... Τριάντα οκτώ... Τριάντα εννιά...Σαράντα! Πυρ!

Αμέσως ο Μάρτισσον πάτησε με το δάχτυλο το κουμπί του διακόπτη. Το ρεύμα έκανε επαφή και έστειλε έναν ηλεκτρικό σπινθήρα στο βάθος της Κολομπιάδας. Μια εκπυρσοκρότηση τρομακτική, πρωτόγνωρη για τα ανθρώπινα δεδομένα, διαπέρασε την ίδια στιγμή τον αέρα. Ούτε ο πάταγος του κεραυνού ούτε το μούγκρισμα των ηφαιστειών μπορούν να δώσουν μια αμυδρή ιδέα για την έντασή της. Μια πελώρια δέσμη φωτιάς αναπήδησε από τα σπλάχνα της γης σαν να έβγαινε μέσα από κρατήρα. Χώματα τινάχθηκαν. Μόνο λιγοστοί πρόλαβαν για μια στιγμή να μισοδούν το βλήμα να σχίζει νικηφόρα τον αιθέρα μέσα από ατμούς και φλόγες.

Βερν, Ι., Από τη Γη στη Σελήνη, Μετάφρ. Καραδήμας, Δ.

- 1 **α.** Το θέμα του κειμένου είναι: _____
β. Το απόσπασμα προέρχεται από το έργο _____ του συγγραφέα _____.

- 2 **Σωστό ή Λάθος; Βάζω**

	Σ	Λ
1. Οι ταξιδιώτες ήταν τρεις.		
2. Αν το ταξίδι δεν γινόταν εκείνη τη μέρα, θα περνούσαν 18 μήνες μέχρι να μπορέσει να ξαναγίνει.		
3. Ο κόσμος δεν γνώριζε το γεγονός της εκτόξευσης. Είχε μείνει μυστικό.		
4. Την ώρα της εκτόξευσης έπεσε ένας κεραυνός που προκάλεσε φωτιά.		
5. Η οβίδα κατάφερε να εκτοξευτεί.		

* **ζενίθ:** το υψηλότερο σε σχέση με κάποιον παρατηρητή σημείο ενός ουράνιου σώματος
περίγειο (Σελήνης): το σημείο της τροχιάς της Σελήνης με την ελάχιστη απόσταση από τη Γη
εκπυρσοκρότηση: η ανάφλεξη με κρότο
νικηφόρα: με νίκη, θριαμβευτικά

3 Γιατί το διαστημόπλοιο έπρεπε να εκτοξευθεί εκείνη τη μέρα; Υπογραμμίζουμε στο κείμενο το σημείο που αιτιολογεί την επιλογή της ημέρας εκτόξευσης. Λαμβάνουμε υπόψη και τις λέξεις **ζενίθ** και **περίγειο**.

4 Λίγα δευτερόλεπτα πριν τη εκτόξευση, ποιες σκέψεις και ποια συναισθήματα, άραγε, κυριεύουν τους τρεις ταξιδιώτες;

Από πού εμπνεύστηκε όμως ο Ιούλιος Βερν το μυθιστόρημα «Από τη Γη στη Σελήνη»; Πρώτα απ' όλα διαβάζοντας την Αληθινή Ιστορία του Λουκιανού, που γράφτηκε το 180 μ.Χ. Ύστερα διάβασε το «Όνειρο» του Κέπλερ που μετά τον θάνατο του συγγραφέως, το δημοσίευσε ο γιος του (1634). Αργότερα ο Βερν διάβασε τον «Άνθρωπο στο Φεγγάρι»* του Άγγλου Γκόντγουιν (1638).

*The Man in the Moone, Francis Godwin

Η Ενότητα 7 με μια ματιά

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ		
Επίθετα -ής, -ιά, -ί		Επίθετα -ύς, -ιά, -ύ
Έτσι κλίνονται καφετ ής , - ιά , - ί , θαλασσ ής , - ιά , - ί κ.ά.		Έτσι κλίνονται: βαθ ύς , - ιά , - ύ , μακρ ύς , - ιά , - ύ κ.ά.
Ενικός αριθμός		Πληθυντικός αριθμός
ο καφετ ής , του καφετιού (-ή), τον καφετ ή		οι καφετιοί, των καφετιών, τους καφετιούς
ο βαθ ύς , του βαθιού, τον βαθ ύ		οι βαθιοί, των βαθιών, τους βαθιούς κτλ.
Τα παραθετικά των επιθέτων		
Θετικός βαθμός	Συγκριτικός βαθμός θέμα + τερος , -η, -ο	Υπερθετικός βαθμός θέμα + τατος , -η, -ο
ωραί ος	ωραιό τερος	ωραιό τατος
Οι αόριστες αντωνυμίες		
Τις χρησιμοποιούμε όταν δεν καθορίζουμε ακριβώς για ποιον άνθρωπο, ποιο ζώο ή ποιο πράγμα μιλάμε. Αυτές είναι: ένας - μία - ένα, κάποιος - κάποια - κάποιον, καθένας - καθεμιά - καθένα κ.ά.		
Τα αριθμητικά		
Οι λέξεις που φανερώνουν αριθμούς λέγονται αριθμητικά επίθετα . Χρησιμοποιούμε τα αριθμητικά επίθετα για να δηλώσουμε:		
1. ποσότητα → απόλυτα αριθμητικά (τέσσερις)		
2. σειρά → τακτικά αριθμητικά (τέταρτος, -η, -ο)		
3. πόσες φορές μεγαλύτερο είναι από κάτι άλλο → αναλογικά αριθμητικά (τετραπλάσιος, -α, -ο)		
4. από πόσα όμοια μέρη αποτελείται κάτι → πολλαπλασιαστικά αριθμητικά (τετραπλός, -ή, -ό)		
5. ένα σύνολο π.χ. δυάδα, εξάδα, δεκάδα κ.ά.		
Φράσεις με ρήμα (ρηματικές) και φράσεις με όνομα (ονοματικές)		
Εκτοξεύ τηκε το διαστημικό τηλεσκόπιο.		Εκτόξευ ση του διαστημικού τηλεσκοπίου.

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

Θεματικό λεξιλόγιο

- θερμοκρασία, ατμόσφαιρα, εξάτμιση, έδαφος, υπέδαφος, δορυφόρος, διαστημόπλοιο, κλίμα, υδρολογικός, γήινος, ατμοσφαιρικός, καιρικός, δηλητηριώδης, αναπτύσσομαι, ζεσταίνομαι, ψύχομαι, πυκνώνω, κρυώνω.

Οικογένειες λέξεων

- Έτος:** ετήσιος, μονοετής, διετής, τριήχρονος, χρονιά, δεκάχρονος, δεκαετία
- Χρόνος:** χρονιά, χρονόμετρο, χρονομετρώ, δίχρονος, τριήχρονος, πολύχρονος κ.ά.

ΕΞΗΓΗΤΙΚΟ ΚΕΙΜΕΝΟ - ΕΞΗΓΗΣΗ	
Τα μέρη (η δομή)	Γλωσσικά στοιχεία
1. Εισαγωγή Αναφορά στην κατασκευή: χρόνος, τόπος, πρόσωπα	- Ρήματα σε παρελθοντικό χρόνο - Ουσιαστικά - Αριθμητικά
2. Ανάπτυξη Εξήγηση της διαδικασίας κατασκευής και των αναγκών ή των δυσκολιών σε σειρά	- Ουσιαστικά, επίθετα - Προσδιορισμοί της αιτίας - Επιρρήματα: αρχικά, κατόπιν, στη συνέχεια, συνεπώς, έτσι - Αριθμητικά
3. Επίλογος Σχόλιο για την ολοκλήρωση της διαδικασίας ή συμπέρασμα για τη σημασία του γεγονότος.	- Επιρρήματα: τελικά, συνεπώς, επομένως - Επίθετα - Αριθμητικά

Ελέγχω τις γνώσεις μου

A. Γράφω τη λέξη που περιγράφει η πρόταση.

1. Η προσέγγιση ενός σκάφους στο έδαφος: _____

2. Η απομάκρυνση και προώθηση ενός σκάφους από το έδαφος με μεγάλη ορμή: _____

3. Το μέλος μιας διαστημικής πτήσης, ο ταξιδιώτης του διαστήματος: _____

B. Συμπληρώνω το γράμμα που λείπει, προσέχοντας την ορθογραφία.

4. διαστ__μόπλ__ο, ατμόσφ__ρα, π__ραυλος, επανδρ__μένος, -η, -ο

G. Συμπληρώνω τις καταλήξεις των επιθέτων.

5. του καφετ__ πλανήτη, στον σταχτ__ ουρανό, το ελαφρ__ υλικό, το χρυσαφ__ άστρο, ο βαρ__ς σάκος

Δ. Γράφω τον κατάλληλο βαθμό του παραθετικού των επιθέτων.

6. Ο Ερμής είναι ο _____ (μικρός) πλανήτης,

7. ο Δίας είναι ο _____ (μεγάλος) και ο Κρόνος είναι

8. ο _____ (ελαφρύς) πλανήτης του ηλιακού μας συστήματος.

E. Γράφω τον υπερθετικό βαθμό των επιθέτων.

9. βαρύς → _____, λίγος → _____

10. καλός → _____, ελαφρύς → _____

Στ. Γράφω τα τακτικά αριθμητικά.

	Ψηφίο	Απόλυτο αριθμητικό	Τακτικό αριθμητικό
11.	4		
12.	9		
13.	21		

Z. Μετασχηματίζω τη φράση με όνομα σε φράση με ρήμα και αντίστροφα.

14. Η μετατροπή του νερού σε υδρατμούς.
→ _____

15. Οι αστροναύτες θα επιστρέψουν στη Γη ύστερα από δύο μήνες.
→ _____

Μετρώ όλα τα σωστά:

ξαναδιαβάζω (έως 5)	μέτρια (6-8)	πολύ καλά (9-11)	άριστα (12-15)

Βασικά ερωτήματα:

- Ποια μέρη που έχεις επισκεφτεί σου άρεσαν και γιατί;
- Πού θα ήθελες να ταξιδέψεις και γιατί;
- Τι μας προσφέρουν τα ταξίδια;
- Γιατί οι άνθρωποι αγαπούν τα ταξίδια;

ΒΕΝΕΤΙΑ

Εμένα μου άρεσε το ταξίδι με ένα μεγάλο πλοίο από την Ηγουμενίτσα στη Βενετία.

Είναι πολύ ωραίο να ταξιδεύεις με αυτοκίνητο στη Βόρεια Ελλάδα και να γνωρίζεις διάφορες πόλεις.

ΗΓΟΥΜΕΝΙΤΣΑ

ΚΑΣΤΟΡΙΑ

ΜΕΤΕΩΡΑ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

ΣΕΡΡΕΣ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΗ

Η οικογένεια του παππού μου κατάγεται από την Κωνσταντινούπολη. Θα πάμε εκεί για να γνωρίσουμε την Πόλη.

Εμείς θα πάμε στην Καλαμπάκα για να επισκεφτούμε τα Μετέωρα.

Πέρυσι είχαμε κάνει ένα όμορφο ταξίδι στη Βόρεια Ελλάδα με τους γονείς μας, με το αυτοκίνητο. Περνούσαμε από πόλη σε πόλη όπου μέναμε για μία ή δύο μέρες. Είδαμε πολλά αξιοθέατα και γνωρίσαμε την ιστορία τους. Ήταν θαυμάσια εμπειρία!

Έχουμε πάει κι εμείς στην Έδεσσα και μπήκαμε στο σπήλαιο των Καταρρακτών. Οι σταλακτίτες δείχνουν πώς δημιουργήθηκαν οι καταρράκτες από τα πολύ παλιά χρόνια.

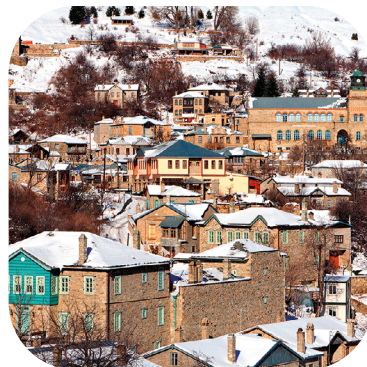
1 Ταξιδεύουμε στη Βόρεια Ελλάδα

1η μέρα:

Πρώτος σταθμός μας η **πανέμορφη πόλη** Καστοριά, που βρίσκεται ανάμεσα στα βουνά Βίτσι και Γράμμο. Στολίδι της πόλης είναι η λίμνη της Ορεστιάδας, μια από τις **ομορφότερες λίμνες** της Ευρώπης! Κοντά στην Καστοριά βρίσκεται το Δισπηλιό, ένα από τα αρχαιότερα χωριά που χτίστηκαν πάνω σε λίμνη! Δημιουργήθηκε από ανθρώπους που έζησαν πολύ παλιά, στη Νεολιθική Εποχή. Ιδανικός τρόπος για να εξερευνήσουμε τη λίμνη ήταν να κάνουμε τον γύρο με ποδήλατο.

2η μέρα:

Η διαδρομή μας συνεχίστηκε στη Φλώρινα, στο χωριό Νυμφαίο, με τα **πετρόκτιστα σπιτάκια** και τις γκριζες σκεπές. Τον χειμώνα καλύπτεται με χιόνι και είναι σαν πίνακας ζωγραφικής! Μετά επισκεφτήκαμε τα Λουτρά Πόζαρ όπου κάναμε το μπάνιο σε φυσικές πισίνες ανάμεσα σε καταρράκτες με ιαματικό νερό*. Στα αρχαία χρόνια στα λουτρά ξεκουράζονταν οι βασιλιάδες και οι βασίλισσες της Μακεδονίας.

3η μέρα:

Συνεχίζοντας το ταξίδι μας επισκεφθήκαμε την Έδεσσα με τους **φημισμένους καταρράκτες** που ρέουν μέσα στην πόλη, δημιουργώντας ένα εντυπωσιακό τοπίο. Περπατήσαμε σε ένα καταπράσινο πάρκο, γύρω από τους καταρράκτες, με τα πανύψηλα πλατάνια. Περπατώντας στον πλακόστρωτο δρόμο, σταματήσαμε στο Υπαίθριο Μουσείο Νερού ή αλλιώς την περιοχή των Μύλων, όπου μάθαμε για την ιστορία της πόλης.

* **Ιαματικό νερό:** νερό με θεραπευτικές ιδιότητες.

<https://www.ethnos.gr/travel/article/203131/prasinokatarraktesmyrodiaistoriashpanemorfhellhnikhopolypoypainesthiistametoysmustvisitanoixiatikoysproorismoy>

4η μέρα:

Επόμενος σταθμός η αρχαία Αμφίπολη του νομού Σερρών, μια **σπουδαία πόλη-φρούριο** και εμπορικό κέντρο των Μακεδόνων. Στις όχθες του ποταμού Στρυμόνα προβάλλει ο Λέων της Αμφίπολης, ένα πέτρινο λιοντάρι με ύψος σχεδόν έξι μέτρα!

Φτάσαμε στον νομό Καβάλας, στην αρχαία πόλη των Φιλίππων! Πήρε το όνομά της από τον βασιλιά Φίλιππο, τον πατέρα του Μεγάλου Αλεξάνδρου. Θαυμάσαμε την ακρόπολη, το θέατρο, τους ναούς και την αρχαία αγορά.

5η μέρα:

Παίρνοντας τον δρόμο της επιστροφής, μέναμε για λίγες μέρες στην πανέμορφη Θεσσαλονίκη. Πήγαμε στον ναό του πολιούχου* της, Αγίου Δημητρίου, ανεβήκαμε στον Λευκό Πύργο και μέσα από τα μικρά παραθυράκια, απολαύσαμε την καταπληκτική θέα και το άγαλμα του Μεγάλου Αλεξάνδρου. Η πόλη είναι γεμάτη ιστορία, μουσεία και **βυζαντινές εκκλησίες** αλλά και όμορφα μαγαζιά. Περπατώντας στον παραλιακό δρόμο, συναντήσαμε και τις υπαίθριες Ομπρέλες.

1 Εντοπίζουμε στον χάρτη της Ελλάδας τις πόλεις και σχεδιάζουμε τη διαδρομή που ακολούθησε η οικογένεια του Φίλιππου.

* **πολιούχος:** Ο Άγιος που θεωρείται προστάτης μιας πόλης.

2 Αντιστοιχίζουμε τις πόλεις της Βόρειας Ελλάδας με τα αξιοθέατά τους.

Πόλεις Βόρειας Ελλάδας

1. Καστοριά ☐
2. Φλώρινα ☐
3. Έδεσσα ☐
4. αρχαία Αμφίπολη ☐
5. αρχαία πόλη των Φιλίππων ☐
6. Θεσσαλονίκη ☐

Αξιοθέατα

- α. όχθες Στρυμόνα
- β. Μουσείο νερού
- γ. σπήλαιο με σταλαγμίτες και σταλακτίτες
- δ. λίμνη Ορεστιάδα
- ε. Λουτρά Πόζαρ
- στ. Δισπηλιό
- ζ. Νυμφαίο
- η. Λευκός Πύργος
- θ. πέτρινο λιοντάρι
- ι. Αρχαία αγορά

3 Σε δυάδες, επιλέγουμε μία πόλη της Βόρειας Ελλάδας που θέλουμε να επισκεφτούμε. Αναζητούμε πληροφορίες. Την περιγράφουμε, γράφουμε δύο λόγους που στηρίζουν την επιλογή μας και συμπληρώνουμε με φωτογραφίες.

Εμείς πήγαμε στα **Ιωάννινα**, τη μεγαλύτερη πόλη της Ηπείρου!

2 Ταξίδι στην πρωτεύουσα της Ηπείρου

Ξεκινήσαμε από την Αθήνα, οι γονείς μου κι εγώ, με το αυτοκίνητο, λίγο μετά το μεσημέρι. Δεν είχα ξαναπάει στα Ιωάννινα και στη διαδρομή ήμουν γεμάτη ερωτήσεις και απορίες... Φτάσαμε στα Γιάννενα Παρασκευή βράδυ και κάναμε βόλτα στη φωτισμένη πόλη με τα γραφικά εστιατόρια, δίπλα στο κάστρο.

Το πρωί του Σαββάτου πήγαμε στη λίμνη Παμβώτιδα. Εκεί συναντήσαμε ανθρώπους κάθε ηλικίας που απολάμβαναν έναν περίπατο ή έκαναν ποδήλατο, ακόμη και τρέξιμο. Στη συνέχεια μπήκαμε σε ένα από τα караβάκια, που φεύγουν τακτικά από τον μόλο, και μετά από δέκα λεπτά, φτάσαμε στο «Νησί της Κυρα - Φροσύνης». Είναι ένα καταπράσινο νησάκι με παραδοσιακά σπίτια και μικρά καταστήματα.

Την Κυριακή η περιήγησή μας συνεχίστηκε με επίσκεψη στον κάστρο των Ιωαννίνων και στο Μουσείο Βρέλλη. Το επιβλητικό κάστρο των Ιωαννίνων χτίστηκε το 528 μ.Χ. και είναι το αρχαιότερο βυζαντινό φρούριο στην Ελλάδα. Αυτό που με εντυπωσίασε περισσότερο ήταν το Μουσείο Κέρινων Ομοιωμάτων.

1 Εντοπίζουμε στον χάρτη της Ελλάδας το γεωγραφικό διαμέρισμα της Ηπείρου και τα Ιωάννινα.

2 Βάζουμε αριθμούς στις προτάσεις, ώστε να αντιστοιχούν στη χρονολογική σειρά της αφήγησης.

	Επισκεφθήκαμε το «Νησί της Κυρά Φροσύνης».
1	Φτάσαμε την Παρασκευή και κάναμε βόλτα στην πόλη.
	Επισκεφθήκαμε το Μουσείο Κέρινων Ομοιωμάτων.
	Περπατήσαμε γύρω από τη λίμνη.
	Επισκεφτήκαμε το επιβλητικό κάστρο.

3 Ένα παιδί ρωτάει και το άλλο παιδί απαντάει. Μπορείτε να αλλάξετε ρόλους και να επαναλάβετε τον διάλογο.

π.χ. • Πού πήγατε την Παρασκευή; • Πώς ήταν.... ;

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

- 1 Στα κείμενα που διαβάσαμε συναντήσαμε τη λέξη «πόλη». Συμπληρώνουμε τον πίνακα με τη βοήθεια του λεξικού.

πόλη	
Σύνθετες	Παράγωγες
ακρόπολη	πολιτεία
πολιούχος	

- 2 Στις αφηγήσεις των παιδιών συναντήσαμε λέξεις σχετικές με τα ταξίδια τους. Τις καταγράφουμε σε κατηγορίες.

Ταξίδια			
Ενέργειες (ρήματα)	Τόποι (ουσιαστικά)	Αξιοθέατα (ουσιαστικά)	Ιδιότητες (επίθετα, μετοχές)
επισκέπτομαι	πόλη	Ο Λέων της Αμφίπολης	πετρόκτιστος

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

Βλέπω, περάσατε **ωραία!**

Παρατηρούμε:

Όλα ήταν υπέροχα! Περάσαμε **ωραιότερα** από οπουδήποτε αλλού είχαμε πάει.

Συγκρίνω με επιρρήματα

- Ποια πληροφορία δίνουν οι λέξεις με έντονα γράμματα; ➤ Σε τι διαφέρουν μεταξύ τους;

Οι λέξεις με τα έντονα γράμματα είναι _____ και προσδιορίζουν _____. Για να δείξουμε μια ενέργεια σε μεγαλύτερο βαθμό ή να συγκρίνουμε, σχηματίζουμε το _____ σε _____ βαθμό.

- Πώς σχηματίζονται τα παραθετικά των επιρρημάτων;

Αρχικό επίρρημα (Θετικός)	Συγκριτικός	Υπερθετικός
	θέμα + τέρα	θέμα + τάτα
π.χ. ωραία	ωραι ότερα	ωραι ότατα
	ή πιο + αρχικό επίρρημα	ή πολύ + αρχικό επίρρημα
π.χ. ωραία	πιο ωραία	πολύ ωραία

Όπως συμβαίνει στα επίθετα, υπάρχουν και επιρρήματα που σχηματίζουν τα παραθετικά τους χωρίς να ακολουθούν τον γενικό κανόνα:

Παραθετικά επιρρημάτων που σχηματίζονται διαφορετικά

Αρχικό επίρρημα (Θετικός)	Συγκριτικός	Υπερθετικός
καλά	καλύτερα / πιο καλά	άριστα / πολύ καλά
λίγο	λιγότερο / πιο λίγο	ελάχιστα / πολύ λίγο
πολύ	περισσότερο / πιο πολύ	πάρα πολύ
κακά	χειρότερα / πιο κακά	κάκιστα / πολύ κακά

Εφαρμόζουμε: Συμπληρώνουμε στο κείμενο τα παραθετικά των επιρρημάτων.

Μου αρέσει πολύ το ταξίδι με πλοίο, _____ (**πολύ, συγκριτικός**) όμως μου αρέσει το ταξίδι με αεροπλάνο. Παρόλα αυτά έχω ταξιδέψει _____ (**λίγο, υπερθετικός**) με αεροπλάνο, δύο φορές συνολικά. Θα ήθελα _____ (**πολύ, υπερθετικός**) να κάνω φέτος ένα ταξίδι με αεροπλάνο, σε μια ξένη χώρα.

Αφήγηση ταξιδιού

Το κείμενο «Ταξίδι στην πρωτεύουσα της Ηπείρου» είναι αφήγηση ταξιδιού. Συμπληρώνουμε τον πίνακα με βάση το κείμενο.

Αφήγηση ταξιδιού		
Τα μέρη (η δομή)	Γλωσσικά στοιχεία	Παραδείγματα από το κείμενο
1. Εισαγωγή Αναφορά στον χρόνο, στον προορισμό, στο μέσο, τα πρόσωπα: Πότε έγινε, πού, για ποιο σκοπό, ποιοι συμμετείχαν.	• Ρήματα σε παρελθοντικό χρόνο • Κύρια ονόματα • Επίθετα	Ξεκινήσαμε από την Αθήνα, οι γονείς μου κι εγώ ...
2. Ανάπτυξη Αναφορά σε: • διαδρομή και εξέλιξη του ταξιδιού σε χρονική σειρά • αξιοθέατα, περιγραφές • απρόοπτα του ταξιδιού • συναισθήματα	• Χρονικοί και τοπικοί προσδιορισμοί • Προσδιορισμοί του σκοπού	Το πρωί του Σαββάτου κάναμε έναν περίπατο....
3. Επίλογος • Γενικές εντυπώσεις: • Διατύπωση σκέψεων και συναισθημάτων • Πιθανά σχέδια για μελλοντικά ταξίδια	• Ουσιαστικά και ρήματα • Επιρρήματα που εκφράζουν διαθέσεις και εντυπώσεις.	

Θυμάμαι: Συνδυάζουμε την αφήγησή μας με περιγραφές τόπων (π.χ. πλατείες, περιοχές της υπαίθρου) και χώρων που επισκεφτήκαμε (π.χ. μουσεία, ναοί, χώροι τέχνης, καταστήματα).

1 Επιστρέφοντας από ένα ταξίδι που διήρκεσε κάποιες μέρες, καταγράφεις σε ένα κείμενο τις ταξιδιωτικές εντυπώσεις σου. Χρησιμοποίησε τον πίνακα «Αφήγηση ταξιδιού». Γράψε εδώ τις σημειώσεις σου. (Πού, πότε, με ποιους κτλ.)

→ Τετράδιο Εργασιών 2, σελ. 74

2 Δημιουργούμε έναν ταξιδιωτικό οδηγό για παιδιά με θέμα τη Βόρεια Ελλάδα. Αναζητούμε πληροφορίες και φωτογραφικό υλικό. Κάθε ομάδα θα αναλάβει μια διαφορετική περιοχή. Στόχος μας είναι να συγκεντρώσουμε πληροφορίες για:

- την ιστορία των τόπων
- τα μουσεία και τους αρχαιολογικούς χώρους
- χώρους και δράσεις για παιδιά (π.χ. εκπαιδευτικές δραστηριότητες, διασκέδαση, παιχνίδι) ... και ό,τι άλλο είναι ενδιαφέρον.

Ετοιμάζουμε τον οδηγό μας σε έντυπη ή ψηφιακή μορφή και τον παρουσιάζουμε στην τάξη. Τον αναρτούμε και τον κοινοποιούμε με διάφορους τρόπους.

Καλό είναι να προσθέσουμε κι έναν οδικό χάρτη στον ταξιδιωτικό οδηγό μας.

3 Μετέωρα

1^η ακρόαση

1 Συμπληρώνω με τη σωστή πληροφορία.

- Οι επισκέπτες φτάνουν στην Καλαμπάκα.
- Πάνω στους απότομους βράχους λειτουργούν έξι _____.
- Οι επιβλητικοί _____ αιωρούνται πάνω από την πόλη.
- Η Ιερά Μονή Μεταμορφώσεως του Σωτήρος λέγεται και Μ _____ Μ _____.
- Τα Μετέωρα προσελκύουν εκατομμύρια _____ από όλον τον κόσμο.
- Τα Μετέωρα αποτελούν μνημείο _____ της Unesco.
- Η _____ είναι μια παλαιά παραδοσιακή πόλη με πλακόστρωτα δρομάκια.

2^η ακρόαση

2 Σωστό ή Λάθος; Βάζω

	Σ	Λ
1. Η μεγαλύτερη μονή των Μετεώρων είναι η πρώτη στάση των επισκεπτών.		
2. Η Ιερά Μονή Μεταμορφώσεως του Σωτήρος βρίσκεται στο ψηλότερο σημείο των Μετεώρων.		
3. Το μοναστήρι ιδρύθηκε από τον Άγιο Αθανάσιο των Μετεώρων, τον 15ο αιώνα.		
4. Η μονή βρίσκεται στους πρόποδες του υψώματος Πλατύς Λίθος.		
5. Χρειάζεται να ανέβει κανείς 146 σκαλοπάτια για να φτάσει στη μονή.		
6. Στο καμπαναριό είναι χαραγμένη μια επιγραφή που διαβάζεται και από τις δύο πλευρές.		
7. Η μονή διαθέτει ξύλινα μπαλκόνια.		

- 3 Καταγράφουμε ό,τι αξίζει να δει όποιος πρόκειται να επισκεφτεί τα Μετέωρα. Στη συνέχεια, ένα παιδί ρωτάει και το άλλο απαντάει. (π.χ. Τι ιδιαίτερο έχει η πόλη της Καλαμπάκας; Πώς.....; Πού...; κ.λπ.) Κατόπιν εναλλάσσουμε ρόλους.

4 Πάμε Ιταλία!

Ένας ωραίος τρόπος για να επισκεφθούμε τη γειτονική Ιταλία είναι με το αυτοκίνητο και με το πλοίο. Φτάνουμε με το αυτοκίνητο στο λιμάνι της Ηγουμενίτσας, που βρίσκεται στη βορειοδυτική Ελλάδα, κοντά στα σύνορα με την Αλβανία.

Επιλέγουμε μεταξύ διαφορετικών προορισμών σε λιμάνια της Ιταλίας, όπως το Μπρίντζι, το Μπάρι, την Ανκόνα και τη Βενετία. Το ταξίδι διαρκεί από 8 μέχρι 24 ώρες, ανάλογα με τον προορισμό και το πλοίο.

Τα πλοία είναι μεγάλα με πολλά καταστρώματα, καμπίνες, σαλόνια, εστιατόρια, καταστήματα, χώρους παιχνιδιού και ψυχαγωγίας. Έτσι το ταξίδι γίνεται απολαυστικό.

Φτάνοντας στην Ιταλία, μπορούμε να ακολουθήσουμε διάφορες διαδρομές και να εξερευνήσουμε χωριά, πόλεις, αρχαία και σύγχρονα αξιοθέατα.

Η Ιταλία είναι ένας μοναδικός προορισμός γεμάτος ιστορία, πολιτισμό και φυσική ομορφιά! Η Βενετία με τα κανάλια της προσφέρει ονειρεμένες βόλτες με γόνδολα. Η Φλωρεντία είναι το κέντρο της τέχνης ενώ η Τοσκάνη μαγεύει με τα γραφικά τοπία και τα γευστικά φαγητά.

Η ιταλική κουζίνα είναι φημισμένη σε όλο τον κόσμο και οι Ιταλοί είναι φιλόξενοι, ζεστοί και αυθόρμητοι άνθρωποι, που αγαπούν την καλή παρέα.

- 1 Εντοπίζουμε στον χάρτη το λιμάνι της Ηγουμενίτσας καθώς και τα λιμάνια της Ιταλίας που αναφέρονται στο κείμενο.

- 2 Ποια στοιχεία κάνουν απολαυστικό το ταξίδι με πλοίο, παρά τη μεγάλη διάρκειά του;

- 3 Εντοπίζουμε το κύριο χαρακτηριστικό κάθε ιταλικής πόλης που αναφέρεται στο κείμενο.

- Βενετία: _____
- Φλωρεντία: _____
- Τοσκάνη: _____

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

Οι χρονικές βαθμίδες και οι χρόνοι των ρημάτων

Παρελθόν	Παρόν	Μέλλον
Παρελθόν Διαρκές ταξίδευα	Παρόν ταξιδεύω	Μέλλοντας Διαρκής θα ταξιδεύω
Παρελθόν Συνοπτικό ταξίδεψα	Παρόν Συντελεσμένο έχω ταξιδέψει	Μέλλοντας Συνοπτικός θα ταξιδέψω
Παρελθόν Συντελεσμένο είχα ταξιδέψει		Μέλλοντας Συντελεσμένος θα έχω ταξιδέψει

Παρατηρώ τον πίνακα.

- Στην πρώτη στήλη τα ρήματα δείχνουν μια πράξη που _____.
- Στη δεύτερη στήλη τα ρήματα δείχνουν μια πράξη που _____.
- Στην τρίτη στήλη τα ρήματα δείχνουν μια πράξη που _____.

α. Αφηγούμαι χρησιμοποιώντας και τους τρεις παρελθοντικούς χρόνους, όπως στο παράδειγμα.

Καθώς **ταξιδεύαμε** με το πλοίο, **συναντήσαμε** μια οικογένεια που **είχε ξαναπάει** στο νησί το προηγούμενο καλοκαίρι.

Ενώ...

β. Περιγράφω μια πράξη στο παρόν χρησιμοποιώντας τους παροντικούς χρόνους, όπως στο παράδειγμα.

- Ελπίδα, **είσαι** έτοιμη για το ταξίδι;
- Ναι, **έχω ετοιμάσει** τη βαλίτσα μου και τώρα **διαλέγω** ένα βιβλίο για να πάρω μαζί μου.

γ. Αναφέρω τι θα κάνω στο μέλλον χρησιμοποιώντας τους μελλοντικούς χρόνους, όπως στο παράδειγμα.

Αύριο **θα περπατάω** στην πόλη όλο το πρωί, **θα σταματήσω** για να φάω κάτι και μέχρι το βράδυ **θα έχω επισκεφτεί** τα περισσότερα αξιοθέατα.

Του χρόνου θα...

5 Εις την Πόλιν

Η Κωνσταντινούπολη είναι μια πόλη γεμάτη ιστορία! Είναι **χτισμένη** ανάμεσα σε δύο ηπείρους, την Ευρώπη και την Ασία, και είναι γνωστή για τα περίτεχνα **κτίρια** και τα παλάτια της. Όπου κι αν κοιτάξεις, υπάρχει παντού μια **αντίφαση** που σε εκπλήσσει: **μοντέρνα** και παλιά, μυστηριώδης και ελκυστική, μελαγχολική και ζωντανή.

Το σύμβολό της είναι η μεγάλη βυζαντινή εκκλησία της Αγίας Σοφίας*, με τους εντυπωσιακούς τρούλους, που ξεχωρίζει όχι μόνο για τον αρχιτεκτονικό σχεδιασμό της αλλά και για την εσωτερική διακόσμηση. Αξίζει να επισκεφτούμε το Παλάτι Τοπ Καπί, όπου έμεναν οι σουλτάνοι. Εκεί σήμερα θαυμάζουμε θησαυρούς από όλο τον κόσμο. Η Κωνσταντινούπολη είναι, επίσης, γνωστή για το Μεγάλο Παζάρι, όπου βρίσκει κανείς **χρωματιστά** χαλιά, μπαχαρικά, αποξηραμένα φρούτα και κοσμήματα. Το βλέμμα θα σταθεί στις λαϊκές γειτονιές, στα **ερειπωμένα** ξύλινα αρχοντικά, στα γραφικά σοκάκια και στα λιθόστρωτα.

Η πόλη είναι χτισμένη αμφιθεατρικά, ώστε να βλέπει στην ξακουστή θάλασσα, τον Βόσπορο. Μπορούμε να απολαύσουμε μια μαγευτική βόλτα με το καραβάκι και να ατενίσουμε* από εκεί την όμορφη Κωνσταντινούπολη.

1 Εντοπίζουμε στον χάρτη την Κωνσταντινούπολη και ανταλλάσσουμε απόψεις: Γιατί η θέση της είναι σημαντική;.

2 Ποια αξιοθέατα της Κωνσταντινούπολης αναφέρονται στο κείμενο; Τα υπογραμμίζουμε.

3 Συγκρίνουμε τον τίτλο «Εις την Πόλιν» με τη σύγχρονη τουρκική ονομασία Ιστανμπούλ. Ποια είναι η σχέση τους;

Κωνσταντινούπολη (βυζαντινή, επίσημη ονομασία) → _____
(λαϊκή ονομασία) → _____ (φράση στη βυζαντινή εποχή) → _____ (τουρκική ονομασία)

Βυζαντινή περίοδος: Η περίοδος της ιστορίας από την ίδρυση της Κωνσταντινούπολης, το 330 μ.Χ., έως την Αλωσή της από τους Οθωμανούς, το 1453 μ.Χ.

* **Αγία Σοφία:** Έργο της περιόδου του αυτοκράτορα Ιουστινιανού. Εγκαινιάστηκε το 537 μ.Χ. και αφιερώθηκε στη Σοφία του Θεού.
ατενίζω: κοιτάζω κάπου ευθεία, μπροστά και μακριά

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

Οικογένεια της λέξης «ξένος»

- 1 α. Στο κείμενο διαβάσαμε: «Οι Ιταλοί είναι φιλόξενοι άνθρωποι.» Από ποιες λέξεις έχει δημιουργηθεί η λέξη «φιλόξενος»;

φιλόξενος: _____ + _____

- β. Αναζητούμε τη λέξη «φιλόξενος» στο λεξικό μας. Τι σημαίνει;

φιλόξενος = _____

ΗΞΕΡΕΣ ΟΤΙ...

Η λέξη «ξένος» προέρχεται από την εποχή του Ομήρου και σημαίνει τον άνθρωπο που προέρχεται από άλλη πόλη. Οι ξένοι προστατεύονταν από τον Ξένιο Δία και τους προσφερόταν πλούσια φιλοξενία. Όταν ο ξένος έφευγε για την πατρίδα, εκείνος που τον φιλοξενούσε του προσέφερε δώρα. Έτσι δημιουργούνταν μια ισχυρή φιλία.

- γ. Γράφουμε λέξεις σύνθετες με το «ξένος».

Ξενόφερτος.

Συνώνυμα και Αντίθετα

- 2 α. Γράφουμε μία συνώνυμη και μία αντίθετη λέξη.

	Συνώνυμη	Αντίθετη
1. μοναδικός προορισμός →	_____	_____
2. φημισμένη κουζίνα →	_____	_____
3. φιλόξενος λαός →	_____	_____

- β. Για κάθε λέξη γράφω τη συνώνυμή της και ελέγχω ότι ταιριάζει στο κείμενο.

1. χτισμένη: _____	4. μοντέρνος: _____
2. κτίρια: _____	5. χρωματιστά: _____
3. αντίφαση: _____	6. ερειπωμένα: _____

6 Στο σπίτι της Ναταλίας Νικηφόρου

Ο Στέφανος ζει με τους γονείς και τον παππού του στο Ηράκλειο της Κρήτης. Εκεί, με την παρέα του περπατούν στα επιβλητικά τείχη στην παλιά πόλη, ψάχνοντας για ξεχασμένες στοές, πίσω από σκουριασμένες πόρτες. Η μητέρα του εργάζεται στο σπίτι της Ναταλίας Νικηφόρου, την οποία βοηθά η νοσοκόμα Γραμματική. Ο Στέφανος βρίσκεται στο σπίτι της κυρίας Ναταλίας.

- Είδες, Γραμματική μου, μεγάλωσε το παλικάράκι μας και δε θέλει πια τα χάνδια... Θυμάσαι, όμως, πόσο του άρεσε να τον κανακεύουμε, ε;

Έπειτα, γύρισε στο παιδί και συνέχισε:

- Πώς μου αρέσει, Στεφανάκο, να κάθομαι σε τούτη την καρέκλα και να σας βλέπω που παίζετε από κάτω... Νιώθω ξανά νέα και δυνατή!
- Ειδικά όταν σας ξυπνάνε με τις αγριοφωνάρες τους, τι ωραία που είναι, ε; συμπλήρωσε γελώντας η Γραμματική. Ο Στέφανος έχγινε κατακόκκινος.
- Δε βαριέσαι, Γραμματική μου. Νιάτα είναι. Ανάβουν τα αίματα. Φωνάζουν, τσακώνονται, τους περνάει... Μου θυμίζουν τον αδερφό μου, τον Μαρίνο. Έτσι έπαιζε κι αυτός εδώ παρακάτω, έξω απ' τα τείχη, με την ξυπολυταρία όλης της γειτονιάς... Κείνα τα χρόνια, τριχύρω υπήρχανε μονάχα οι παράγκες των προσφύγων, στημένες πρόχειρα μέσα στα χωράφια και στις αλάνες. «Τα προσφυγικά»* έτσι είχανε βαφτίσει τη γειτονιά μας τότε, Στεφανάκο. Ακριβώς πίσω από τα ψηλά ενετικά τείχη που βλέπεις από το παράθυρό μας, κείνη η γωνιά της πόλης έδωσε καταφύγιο σε τόσους και τόσους Μικρασιάτες. Αυτά τα τείχη που λες, Στεφανάκο, χτίστηκαν για να προστατεύουν την πόλη από τους κατακτητές. Αλήθεια, ξέρεις πόσοι κατακτητές πέρασαν από το Ηράκλειο;
- Ξέρω τους Ενετούς και τους Τούρκους, απάντησε το αγόρι.
- Αυτοί ήταν οι δυο τελευταίοι, όμως πιο πριν είχαν περάσει και οι Άραβες. Ας πάρουμε, όμως, τα πράγματα από την αρχή. Σύμφωνα με τη μυθολογία, ο Δίας με τη βασιλοπούλα Ευρώπη γέννησε τους Μινωίτες, που ήταν οι πρώτοι κάτοικοι του νησιού και δημιουργοί του σπουδαίου αυτού πολιτισμού που μελετούν οι επιστήμονες μέχρι σήμερα. Το λιμάνι της αρχαίας πόλης λεγόταν Ηράκλειο, απ' όπου και πήρε το σημερινό της όνομα η πόλη μας.

Όμως, από τον 4ο μέχρι τον 9ο αιώνα μ.Χ. η πόλη ονομαζόταν Κάστρο κι αποτελούσε επαρχία της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας με πρωτεύουσα την Κωνσταντινούπολη, ενώ μετά πέρασε στα χέρια των Αράβων. Η πόλη οχυρώθηκε με τείχος που περιβαλλόταν από τάφρο*. Στα αραβικά λεγόταν Rhab el Khandaq δηλαδή «φρούριο της τάφρου». Καθώς η τάφρος λεγόταν Khandaq, προέκυψε η ονομασία Χάνδακας.

- Έξω απ' αυτά τα τείχη, λοιπόν, παιδί μου, στα «προσφυγικά», στη γειτονιά μας, έπαιζε ο αδερφός μου με τους φίλους του, προσφυγόπουλα κι αυτοί γεννημένα εδώ. Καμιά φορά παίρνανε μαζί τους και τον παππού σου, αν και ήτανε πολύ μικρότερός τους στην ηλικία και δεν τον καταδέχονταν συχνά! Κι έπειτα... έπειτα ο αδερφός μου χάθηκε ξαφνικά μαζί με τον πατέρα μου. Ποτέ δεν μάθαμε τι έγινε, τι τους συνέβη. Απλώς ένα βράδυ δεν επέστρεψαν στο σπίτι...

Δασκαλάκη Μ., Μυστική αποστολή: Περιπέτεια στο μεγάλο κάστρο

1 α. Ποια είναι τα πρόσωπα σε αυτό το τμήμα της ιστορίας; _____

β. Τι δείχνει η εικόνα; Πώς συνδέεται με τον τίτλο και με το απόσπασμα της ιστορίας;

2 Συμπληρώνουμε τα κενά των προτάσεων με στοιχεία του κειμένου.

Ο Στέφανος ζει στο _____. Η κυρία Γραμματική εργάζεται ως _____ στο σπίτι της κ. Ναταλίας. Ο Μαρίνος ήταν ο αδελφός της _____. Το Ηράκλειο πήρε το όνομά του από το _____. Σύμφωνα με τη μυθολογία οι πρώτοι κάτοικοι του νησιού ήταν _____. Από τον 4ο έως τον 9ο αιώνα η πόλη λεγόταν _____. Μετά την κατέλαβαν οι _____.

* **προσφυγικά:** Η αναφορά της συγκεκριμένης τοποθεσίας ως καταφύγιο των προσφύγων είναι φανταστική για να εξυπηρετήσει την εξέλιξη της ιστορίας μας. Οι πρόσφυγες που ήρθαν στο Ηράκλειο ποτέ δεν έμειναν σ' εκείνη τη γειτονιά, αλλά σκορπίστηκαν στην άλλη άκρη της πόλης, σε μέρη όπως τη σημερινή Νέα Αλικαρνασσό, τα σημερινά Νέα Αλάτσατα κτλ.

τάφρος: βαθύ χαντάκι

3 Εντοπίζουμε τα στάδια της ιστορίας του Ηρακλείου. Σε ζευγάρια, ετοιμάζουμε μια δική μας αφήγηση και την παρουσιάζουμε την τάξη.

4 Ξαναδιαβάζουμε την τελευταία παράγραφο. Ποιο μυστήριο κρύβεται πίσω από την εξαφάνιση του Μαρίνου και του πατέρα του; Σχεδιάζουμε και γράφουμε τη λύση τη λύση του μυστηρίου.

5 Το Ηράκλειο αφηγείται την περιπέτεια του ονόματός του. Γράφουμε σε α' πρόσωπο την αφήγηση με θέμα το όνομα του Ηρακλείου και τη διαδρομή του στον χρόνο.

Ηράκλειο

Η Ενότητα 8 με μια ματιά

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

Οι χρονικές βαθμίδες

Παρελθόν	Παρόν	Μέλλον
Παρελθόν Διαρκές (Παρατατικός) ταξίδευα	Παρόν (Ενεστώτας) ταξιδεύω	Μέλλοντας Διαρκής θα ταξιδεύω
Παρελθόν Συνοπτικό (Αόριστος) ταξίδεψα	Παρόν Συντελεσμένο (Παρακείμενος) έχω ταξιδέψει	Μέλλοντας Συνοπτικός θα ταξιδέψω
Παρελθόν Συντελεσμένο (Υπερσυντέλικος) είχα ταξιδέψει		Μέλλοντας Συντελεσμένος θα έχω ταξιδέψει

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

Θεματικό λεξιλόγιο

λίμνη, χωριό, καταρράκτης, φρούριο, επιστροφή, πλακόστρωτος, -η, -ο, γραφικός, -ή, -ό, πανύψηλος, -η, -ο, εμπορικός, -ή, -ό, υπαίθριος, -α, -ο, παραλιακός, -ή, -ό, βυζαντινός, -ή, -ό, εξερευνώ, επισκέπτομαι, ξεκουράζομαι, συναντώ, απολαμβάνω.

Οικογένειες λέξεων

- **πόλη:** πολιτεία, πολίτης, πολιτισμός, ακρόπολη, πολιούχος, απολίτιστος, εκπολιτίζω
- **ξένος:** φιλόξενος, φιλοξενώ, ξενοδοχείο, ξενόφερτος, -η, -ο, ξεναγός, ξενάγηση, ξενώνας

ΑΦΗΓΗΣΗ ΤΑΞΙΔΙΟΥ

Τα μέρη (η δομή)	Γλωσσικά στοιχεία
1. Εισαγωγή Αναφορά στον χρόνο, στον προορισμό, στο μέσο, τα πρόσωπα: Πότε έγινε, πού, για ποιο σκοπό, ποιοι συμμετείχαν.	• Ρήματα σε παρελθοντικό χρόνο • Κύρια ονόματα • Επίθετα • Χρονικοί και τοπικοί προσδιορισμοί
2. Ανάπτυξη Αναφορά σε: • διαδρομή και • εξέλιξη του ταξιδιού σε χρονική σειρά • αξιοθέατα, περιγραφές • απρόοπτα του ταξιδιού • συναισθήματα.	• Προσδιορισμοί του σκοπού
3. Επίλογος • Γενικές εντυπώσεις: • Διατύπωση σκέψεων και συναισθημάτων • Πιθανά σχέδια για μελλοντικά ταξίδια.	• Ουσιαστικά και ρήματα • Επιρρήματα που εκφράζουν διαθέσεις και εντυπώσεις.

Ελέγχω τις γνώσεις μου

A. Συμπληρώνω τις προτάσεις με τα ρήματα στον σωστό χρόνο.

Το Πάσχα που πέρασε, επισκεφτήκαμε τη Βόρεια Ελλάδα και _____
(1. μένω) για λίγες μέρες στην πανέμορφη Θεσσαλονίκη. _____
(2. ανεβαίνω) στον Λευκό Πύργο και _____ **(3. θαυμάζω)** την καταπληκτική θέα στην πόλη. Μαζί με τους γονείς μας τα πρωινά και τα απογεύματα _____ **(4. επισκέπτομαι)** τα μουσεία και τους βυζαντινούς ναούς της πόλης. Όταν κουραζόμασταν, _____
(5. απολαμβάνω) είτε έναν περίπατο στον Θερμαϊκό είτε μια τοπική λιχουδιά στα φιλόξενα καταστήματα της πόλης.

B. Γράφω τη λέξη που περιγράφει η πρόταση.

- 6.** Το σύνολο των υλικών και πνευματικών δημιουργημάτων των ανθρώπων: _____
- 7.** Μεταδίδω τον δικό μου πολιτισμό σε έναν άλλο λαό: _____
- 8.** Οδηγώ τους επισκέπτες ενός τόπου, δίνοντάς τους σχετικές πληροφορίες (ιστορικές, αρχαιολογικές κ.ά.): _____
- 9.** Οίκημα με επιπλωμένα δωμάτια, το οποίο προσφέρει στους επισκέπτες με ή χωρίς φαγητό: _____

Γ. Συμπληρώνω το γράμμα που λείπει, προσέχοντας την ορθογραφία.

- 10.** πολ__τ__σμός, πολιτ__α,
11. φ__λοξεν__α, ξενοδοχ__ο

Δ. Συμπληρώνω το κείμενο με τον κατάλληλο τύπο του παραθετικού επιρρημάτων.

Μου αρέσουν πολύ τα ταξίδια! **(12)** _____ **(πολύ, συγκριτικός)** από όλα τα μεταφορικά μέσα απολαμβάνω το ταξίδι με πλοίο. Έχω ταξιδέψει **(13)** _____ **(λίγο, συγκριτικός)** με αεροπλάνο και **(14)** _____ **(λίγο, υπερθετικός)** με τρένο. Θα ήθελα να ταξιδεύω **(15)** _____ **(συχνά, συγκριτικός)**. Τα ταξίδια είναι ο καλύτερος τρόπος να ψυχαγωγηθείς, να ξεκουραστείς και να μάθεις την ιστορία και τον πολιτισμό ενός τόπου!

Μετρώ όλα τα σωστά:

Ξαναδιαβάζω (έως 5) 🌟	μέτρια (6-8) 🌟	πολύ καλά (9-11) 🌟	άριστα (12-15) 🌟
-----------------------	----------------	--------------------	------------------

Απελευθερωτικός Αγώνας της Κύπρου

Ο Απελευθερωτικός Αγώνας της Κύπρου (ή Αγώνας της ΕΟΚΑ*) ξεκίνησε την 1η Απριλίου 1955 με σκοπό την ανεξαρτησία της από την Αγγλία και την ένωσή της με την Ελλάδα. Στις 19 Φεβρουαρίου 1959 ιδρύθηκε ανεξάρτητο κυπριακό κράτος. Ο Γρηγόρης Αυξεντίου ήταν ένας Κύπριος αγωνιστής που έδωσε τη ζωή του για την ελευθερία της πατρίδας του.

1 Ο «Σταυραετός του Μαχαιρά*»: Γρηγόρης Αυξεντίου

Ο Γρηγόρης Αυξεντίου γεννήθηκε στο χωριό Λύση, της επαρχίας Αμμοχώστου, στην Κύπρο, στις 22 Φεβρουαρίου 1928. Αφού τελείωσε το Ελληνικό Γυμνάσιο Αμμοχώστου, σπούδασε στη Σχολή Εφέδρων Αξιωματικών της Ελλάδας και υπηρέτησε στον Ελληνικό Στρατό ως Ανθυπολοχαγός.

Αρχές Ιανουαρίου 1955, ο Αυξεντίου μπήκε στον αγώνα κατά των Άγγλων, με στόχο την Ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα. Οι Άγγλοι κατακτητές έκαναν τα πάντα για να τον συλλάβουν και τον επικήρυξαν με το ποσό των 5.000 λιρών. Στις 11 Δεκεμβρίου 1955 ο Αυξεντίου, μαζί με άλλα μέλη της ΕΟΚΑ, παγιδεύτηκαν

από τους Άγγλους, κοντά στο χωριό Σπήλια, στο όρος Τρόδος. Ο Αυξεντίου, όχι μόνο οδήγησε τους συντρόφους του σε ασφαλές μέρος, αλλά παρέσυρε δυο φάλαγγες των Άγγλων στρατιωτών, ώστε να συγκρουστούν μεταξύ τους.

Στις 3 Μαρτίου 1957, Άγγλοι στρατιώτες περικύκλωσαν το κρησφύγετο του Αυξεντίου, κοντά στο μοναστήρι Μαχαιρά, ύστερα από προδοσία. Ο Αυξεντίου αποφασισμένος να μην πέσει ζωντανός στα χέρια των Άγγλων, τους είπε: «Μέχρι σήμερα μαθαίνατε πώς πολεμούν οι Έλληνες. Σήμερα θα μάθετε και πώς πεθαίνουν!». Αφού φώναξε «Μολών λαβέ», υποδέχτηκε τους Άγγλους με καταιγιστικά πυρά. Η μάχη συνεχίστηκε για πολλές ώρες, χωρίς αποτέλεσμα. Οι Άγγλοι αντιλήφθηκαν ότι ο σκοπός των αγωνιστών ήταν να νυχτώσει και να διαφύγουν και γι' αυτό περιέλουσαν το κρησφύγετο με βενζίνη, το πυρπόλησαν και έκαψαν ζωντανό τον Αυξεντίου.

Πηγή: https://www.eoka.org.cy/?page_id=913 Αυξεντίου Γρηγόρης, Ίδρυμα Απελευθερωτικού Αγώνα Ε.Ο.Κ.Α

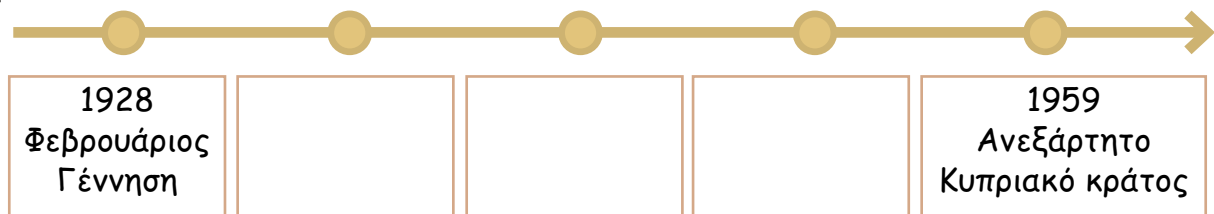
* **ΕΟΚΑ:** Εθνική Οργάνωση Κυπρίων Αγωνιστών

Μαχαιράς: Δασώδης περιοχή στην οροσειρά του Τρόδους. Εκεί βρίσκεται η Μονή της Παναγίας Μαχαιρά.

1

Τοποθετούμε στη γραμμή του χρόνου τα γεγονότα της ζωής του Γρηγόρη Αυξεντίου που πληροφορηθήκαμε από το κείμενο.

2

Αποχαιρετισμός

Ο ποιητής Γιάννης Ρίτσος έγραψε τον «Αποχαιρετισμό» δύο μόλις μέρες μετά τη θυσία του Γρηγόρη Αυξεντίου που προκάλεσε τον θαυμασμό της παγκόσμιας κοινής γνώμης.

Λάβετε, φάγετε,
τούτο εστί το σώμα μου και το αίμα μου*,
το σώμα και το αίμα του Γρηγόρη Αυξεντίου,
ενός φτωχόπαιδου, 29 χρονώ, απ' το χωριό Λύση,
οδηγού ταξί, το επάγγελμα,
πού' μαθε στη Μεγάλη Σχολή του Αγώνα,
τόσα μόνο γράμματα,
όσα να φτιάχνουν τη λέξη ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ.

Γιάννης Ρίτσος (απόσπασμα)

1

α. Εντοπίζουμε στον χάρτη την Κύπρο και το χωριό Λύση.

β.

β. Για ποιον σκοπό ξεκίνησαν τον αγώνα τους οι Κύπριοι το 1955; Τι πέτυχαν;

γ. Πώς συνδέονται το κείμενο «Ο Σταυραετός του Μαχαιρά» και το ποίημα «Αποχαιρετισμός»;

2

Τι σήμαινε για τον ήρωα η λέξη ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ; Πώς την υπερασπίστηκε;

3

Εντοπίζουμε ένα στοιχείο (στίχο, φράση, λέξη) που μάς συγκίνησε ιδιαίτερα και εξηγούμε γιατί.

4

Ο Γρ. Αυξεντίου είναι ένας εθνικός ήρωας. Ποια είναι τα στοιχεία που τον κάνουν εθνικό ήρωα;

Πάσχα

3 Πασχαλινές αναμνήσεις

Το πρωί της Μεγάλης Πέμπτης όλοι μαζί είχαν μεταλάβει στην εκκλησία και μόλις γύρισαν στο σπίτι, η καλή και προκομμένη μανούλα της, χαρούμενη ετοιμαζόταν να βάψει τα κόκκινα αυγά, ρίχνοντας ριζάρι*, κιννάβαρι* και ξίδι στην κατσαρόλα.

Αργότερα, άρχισαν να καταφθάνουν στην πόρτα δυο δυο τα παιδιά της μικρής πόλης. Κρατώντας έναν ψηλό καλαμένιο σταυρό, στολισμένο με ευωδιαστά τριαντάφυλλα, δενδρολίβανο, κατακόκκινες παπαρούνες και αγριολούλουδα, με τον χάρτινο Εσταυρωμένο, κομμένο από εκκλησιαστικό βιβλίο, στο μέσο του σταυρού, και με κόκκινο μαντίλι ν' ανεμίζει, τα παιδιά τραγουδούσαν:

«Βλέπεις εκείνο το βουνό με κόκκινη παντιέρα;
Εκεί σταύρωσαν τον Χριστό, τον πάντων βασιλέα.

.....

Σύρε μητέρα μ' στο καλό και στην καλή την ώρα
κι εμένα να με καρτερείς το Σάββατο το βράδυ,
όταν σημαίνουν οι εκκλησίες και ψέλνουν οι παπάδες,
τότε κι εσύ, μανούλα μου, να 'χεις χαρές μεγάλες.»

Αλήθεια, τι χαρές μεγάλες έκαναν τα παιδιά, όταν η γλυκιά μητέρα, μ' ευχές κι απλοχεριά, μοίραζε από δύο κόκκινα αυγά στο κάθε παιδί. Δύο κόκκινα αυγά!... Τι ευτυχία!... Ας φώναζε η μάμμη* ότι αρκετά παιδιά ήρθαν και αρκετά τραγούδησαν και ότι έπρεπε να πάνε και αλλού...

Ύστερα, η μητέρα άρχισε να ζυμώνει κι έπλασε αρκετές πασχαλινές κουλούρες* στολισμένες με κόκκινα αυγά. Μια για τον άντρα της, που βρισκόταν στο νησί τότε, μια της πεθεράς της, τη δική της και για τις κουμπάρες. Ακόμα, έπλασε μικρές «κοκκώνες*» για τα δυο παιδιά της, για τα βαπτιστήρια της και τα φτωχά της γειτονιάς.

Παπαδιαμάντης, Α., *Παιδική Πασχαλιά*. Απόδοση για παιδιά: Ηλιοπούλου Μ.

* ριζάρι: Το ριζάρι είναι φυτό που από τη ρίζα του παραχόταν μία κόκκινη χρωστική ουσία.

κιννάβαρι: κόκκινη σκόνη βαφής

μάμμη: η γιαγιά

κουλούρες ή αυγοκουλούρες: Ζυμώνονταν τη Μ. Πέμπτη με πολλή φροντίδα από τη νοικοκυρά. Ήταν μεγάλες και στολίζονταν με έναν σταυρό από ζυμάρι, στη μέση του οποίου έβαζαν ένα κόκκινο αυγό.

κοκκώνες: Μικρές αυγοκουλούρες, τις οποίες η νοικοκυρά ζύμωνε για τα μικρά παιδιά της οικογένειας (τα εγγόνια, βαπτιστικούς) και για τα φτωχά παιδιά της γειτονιάς, ώστε να νιώσουν κι εκείνα τη μεγάλη χαρά του Πάσχα.

1

Στο κείμενο υπάρχουν περιγραφές εικόνων. Τις εντοπίζουμε και γράφουμε έναν τίτλο για καθεμία.

2

Στο κείμενο ποια πασχαλινά έθιμα της ιδιαίτερης πατρίδας του Αλέξανδρου Παπαδιαμάντη παρουσιάζονται; Ποια από αυτά γνωρίζεις;

4 Κυριακή των Βαΐων και Μεγάλη Εβδομάδα

Ώσαννά ἐν τοῖς Ὑψίστοις,
εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου.

Δόξα ο εν τοις υψίστοις,
ευλογημένος εκείνος που έρχεται,
στο όνομα του Κυρίου

Την Κυριακή των Βαΐων γιορτάζεται ο ερχομός του Χριστού στα Ιεροσόλυμα για να γιορτάσει τις μέρες του Πάσχα. Ο λαός είχε βγει στον δρόμο να Τον υποδεχτεί ως βασιλιά γιατί είχε διαδοθεί η φήμη του ως βασιλιά, κρατώντας κλαδιά από φοίνικες. Την Κυριακή των Βαΐων στις εκκλησίες μοιράζονται δάφνες και σταυροί κατασκευασμένοι από κλαδιά φοίνικα.

1.

Ακούμε ηχογραφήσεις από τα κάλαντα του Λαζάρου.

2.

Παρατηρούμε την αγιογραφία της «Βαϊοφόρου» και την περιγράφουμε.

Η Μεγάλη Εβδομάδα ξεκινάει με τον εσπερινό της Κυριακής των Βαΐων στην οποία ψάλλεται η ακολουθία του Νυμφίου. Ο ιερέας περιφέρει στον ναό την εικόνα του Χριστού που φοράει ακάνθινο στεφάνι.

Μεγάλη Τετάρτη

Τη Μεγάλη Τετάρτη το απόγευμα στις εκκλησίες γίνεται το Μυστήριο του Μεγάλου Ευχελαίου και το βράδυ η ακολουθία του Μυστικού Δείπνου που προσέφερε ο Χριστός στους μαθητές του. Το ίδιο βράδυ ο Χριστός συνελήφθη στον κήπο της Γεσθημανής από τη φρουρά των Ιουδαίων.

Μεγάλη Πέμπτη

Σήμερον κρεμάται ἐπὶ ξύλου ὁ ἐν ὕδασι τὴν γῆν κρεμάσας.
Στέφανον ἐξ ἀκανθῶν περιτίθεται ὁ τῶν ἀγγέλων Βασιλεύς.

Σήμερα κρεμάται πάνω στο ξύλο Εκείνος που κρέμασε τη γη πάνω στα ύδατα.
Στεφάνι από ακάνθια φοράει στην κεφαλή. Εκείνος που είναι ο βασιλιάς των αγγέλων.

Η Μεγάλη Πέμπτη είναι η ημέρα των Αγίων Παθών με αποκορύφωμα τη Σταύρωση. Διαβάζονται δώδεκα αποσπάσματα από τα τέσσερα Ευαγγέλια που αφηγούνται τα πάθη του Χριστού και τη Σταύρωση. Τη Μεγάλη Πέμπτη οι νοικοκυρές βάφουν τα κόκκινα αυγά.

Μεγάλη Παρασκευή

Ἡ ζωὴ ἐν τάφῳ κατετέθης, Χριστέ, καὶ ἀγγέλων στρατιαὶ
ἐξεπλήττοντο, συγκατάβασιν δοξάζουσιν τὴν σὴν.

Εσύ, Χριστέ, πού είσαι η ζωή, τοποθετήθηκες σε τάφο, και οι στρατιές των αγγέλων γέμιζαν από έκπληξη, δοξάζοντας την ταπείνωσή σου.

Η Μεγάλη Παρασκευή είναι ημέρα πένθους για τους χριστιανούς. Το πρωί γίνεται η Αποκαθήλωση, όπου ο ιερέας κατεβάζει το σώμα του Χριστού από τον σταυρό και το τοποθετεί στον Επιτάφιο. Το βράδυ όλες οι ενορίες πραγματοποιούν την περιφορά του Επιταφίου όπου μικροί και μεγάλοι συμμετέχουν με τα φαναράκια τους αναμμένα.

Μεγάλο Σάββατο

Χριστὸς ἀνέστη ἐκ νεκρῶν, θανάτῳ θάνατον πατήσας, καὶ τοῖς
ἐν τοῖς μνήμασι, ζωὴν χαρισάμενος.

Ο Χριστός αναστήθηκε από τους νεκρούς, αφού νίκησε με τον θάνατό του τον θάνατο, και σε όσους ήταν στα μνήματα χάρισε τη ζωή.

Το Μεγάλο Σάββατο, λίγο πριν τα μεσάνυχτα, ο ιερέας βγαίνει από την Ωραία Πύλη με τη λαμπάδα του αναμμένη, ψάλλοντας το «Δεύτε λάβετε φως». Ακολουθεί η Αναστάσιμη Θεία Λειτουργία όπου ψάλλεται το Χριστός Ανέστη. Το αναστάσιμο πασχαλινό δείπνο περιλαμβάνει την παραδοσιακή μαγειρίτσα και τα κόκκινα αυγά.

 Κάθε ομάδα επιλέγει ένα θέμα.

1. Αναζητάμε πασχαλινά έθιμα από διάφορες περιοχές της πατρίδας μας και ετοιμάζουμε μία μικρή παρουσίαση.
2. Περιγράφουμε πώς γιορτάζουμε με την οικογένειά μας το Πάσχα.
3. Αναζητούμε πασχαλινά κείμενα και ποιήματα και τα παρουσιάζουμε.

Πηγές εικόνων - κειμένων

6η ενότητα - BM

Βιβλία

1. Βασιλείου Λ. (2004). *Τα μάρμαρα πετούν*. Αθήνα: Μίνωας.
2. Ελύτης Ο. (1972). *Τα Ρω του Έρωτα*. Αθήνα: Ίκαρος
3. Μουσιώνη, Λ. (2020). Πάμπλο Πικάσο. *Η κόκκινη πολυθρόνα*. Αθήνα: Μεταίχμιο

Ιστοσελίδες

1. <https://bibalex.gr/1972020-2/>
2. <https://colossusproject.org/i-archaia-vivliothiki-tis-alexandreias/>
3. <https://www.mixanitouxronou.gr/pos-chtistike-o-parthenonas-pos-anevazan-marmara-10-tonon-se-15-metra-ypos-se-20-lepta/>
4. <https://karagiozismuseum.gr/figoures-tou-theatrou-skion/>

7η ενότητα - BM

Βιβλία

1. Γραμματικάκης, Γ. (2008). *Η κόμη της Βερενίκης*. Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης
2. Βερν Ι. (Δ. Καραδήμας Μετ.) (2021). *Από τη Γη στη Σελήνη*. Αθήνα: Μίνωας
3. Κρανιδιώτης, Ν. (1988). Ποίηση (1951-1986). Πολιτιστικό Ίδρυμα Τράπεζας Κύπρου

Ιστοσελίδες

1. <https://diastixo.gr/sinentefxeis/ellines/18782-simopoulos-dionisis-2022>
2. https://www.esa.int/Science_Exploration/Human_and_Robotic_Exploration/Lessons_online/E_zohe_sto_dihastema
3. https://www.greek-language.gr/digitalResources/literature/tools/concordance/browse.html?cnd_id=8&text_id=995

Βίντεο & Podcasts

1. Paxi | Το ηλιακό σύστημα <https://www.youtube.com/watch?v=HssHbpRwHjg>

8η ενότητα - BM

Βιβλία

1. Δασκαλάκη Μ. (2014). *Μυστική αποστολή: Περιπέτεια στο μεγάλο κάστρο*. Αθήνα: Μίνωας
2. Ελύτης, Ο. (1971). *Τρελοβάπορο: Ήλιος ο ηλιάτορας*. Αθήνα: Ίκαρος

Ιστοσελίδες

1. <https://www.ethnos.gr/travel/article/203131/prasinokatarraktesmyrodiaistoriashpanemorphellhnikhpolhpoy-mpaineisthlistametoysmustvisitanoixiatikoysproorismoy>

Βίντεο & Podcasts

- 48 ώρες στα Μετέωρα | Το πιο επιβλητικό και μυστηριώδες τοπίο της Ελλάδας
<https://www.youtube.com/watch?v=EwO2qfHcBOE>

ΕΠΕΤΕΙΑΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

Κυπριακός Αγώνας για την Ανεξαρτησία

Ιστοσελίδες

1. https://www.eoka.org.cy/?page_id=913 Αυξεντίου Γρηγόρης, Ίδρυμα Απελευθερωτικού Αγώνα Ε.Ο.Κ.Α 1955 - 1959)
2. (<http://www.polygonosi.com/> Μεγάλη Κυπριακή Εγκυκλοπαίδεια)

Πάσχα

Βιβλία

1. Παπαδιαμάντης, Α. (2020), *Παιδική Πασχαλιά*, Απόδοση για παιδιά: Ηλιοπούλου, Μ. Αθήνα: Μάλλιαρης Παιδεία.
2. Σουρέλη, Γρηγοριάδου, Γ., (2005), *Πάσχα, Κυρίου Πάσχα*. Αθήνα: Ψυχογιός

Οι φωτογραφίες του βιβλίου είναι από Freepik, Adobe Stock

- Σελ. 24: ©National Art Gallery building in Athens.jpg_ Leeturtle - Own work_ CC BY-SA 4.0

- Σελ. 54: ©A Journey to the Centre of the Earth-1874_The original uploader was Sherurcij at English_ Public Domain Wikisource. - Transferred from en.wikisource to Commons

- Σελ. 78: ©Monument to Grigoris Afxentiou in Machairas monastery, Cyprus._ dimitrisvetsikas1969_ CC0

- Σελ. 79: ©EOKA flag_Dahn_ CC BY-SA 4.0

- Σελ. 81: κάτω δεξιά ©El Greco, Ultima cena, 1567-1568_ Mongolo1984 and one more author - Own work_ CC BY-SA 4.0

